

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2020

Petr Kobyłka

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Prvky zastupitelské demokracie v církvích sdružených
v Ekumenické radě církví České republiky**

Bakalářská práce

Autor práce: Petr Kobyłka

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: Hana Kubátová, M.A., Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

v Praze dne 21. května 2020

Petr Kobyłka

Bibliografický záznam

KOBYLKA, Petr. *Prvky zastupitelské demokracie v církvích sdružených v Ekumenické radě církví České republiky*. Praha, 2020. 54 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce Hana Kubátová, M.A., Ph.D.

Rozsah práce: 126 634 znaků

Abstrakt

Práce se zabývá analýzou prvků zastupitelské demokracie v strukturách církví sdružených v Ekumenické radě církví České republiky. I přesto, že církve nejsou obecně demokratickou strukturou, autor zkoumá, zda jsou v nich obsaženy prvky zastupitelské demokracie podle předpokladů pro fungování demokracie daných Robertem Dahlem. Vychází též z práce Luca Badini Confalonieriho, který ve své publikaci popisuje problematiku demokracie uvnitř římskokatolické církve. Bakalářská práce nastiňuje kořeny demokracie v církvích ve Starém a Novém zákoně Bible a v historii církve, zejména v rámci náboženské mnohosti v českých zemích. Historickým jádrem je problém, který vychází již z Bible, a to, jak řádně ustanovit vedoucí církevních společenství. Dále se práce zabývá organizačními strukturami dvanácti vybraných církví v ČR, zkoumá způsoby volby či ustanovování jejich představitelů a orgánů. Pro tento účel církve rozčlenila do tří kategorií: římskokatolickou církev, církve s episkopálním prvkem a protestantské církve synodně-kongregační a kongregační. Práce také poukazuje na demokratické deficity v jednotlivých církevních zřízeních. Přesto církve vykazují různou míru aplikace demokratických a zastupitelských principů, přičemž za nejvíce demokratické lze považovat církve ze skupiny synodně-kongregačních a kongregačních. Práce ukázala, že církve mohou ctít i prvky zastupitelské demokracie.

Abstract

The thesis analyses the elements of representative democracy in the structures of churches associated in the Ecumenical Council of Churches of the Czech Republic. Although churches have not a generally democratic structure, the author examines whether they contain elements of representative democracy, according to the criteria for the functioning of democracy given by Robert Dahl. The thesis is also based on the work of Luca Badini Confalonieri, who describes the issue of democracy within the Roman Catholic Church in his publication. The thesis outlines the roots of democracy in churches in the books of Old and New Testaments of the Bible and the church history, especially in the context of religious diversity in the Czech lands. The historical core of the problem is how to properly appoint leaders of ecclesial communities, whereas this problem is already being described in the Bible. Furthermore, the work deals with the organizational structures of twelve selected churches in the Czech Republic, examines the methods of election or appointment of their representatives and bodies. For this purpose, the church was divided into three categories - the Roman Catholic Church, churches with an episcopal element, protestant synodal-congregational, and congregational churches. The work also points to democratic deficits in individual church institutions. Nevertheless, churches show varying degrees of application of democratic and representative principles, while churches from the group of synod-congregational and congregational

can be considered as the most democratic. The work has shown that churches can also honor elements of representative democracy.

Klíčová slova

Církev, zastupitelská demokracie, demokratické prvky, demokratický deficit, Česká republika, církevní zřízení

Keywords

Church, representative democracy, democratic aspects, democratic deficit, Czech Republic, church constitution

Title

The aspects of representative democracy in churches associated in the Ecumenical Council of Churches of the Czech Republic

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucí své bakalářské práce za její vedení a všem, kteří mi byli oporou v průběhu tvorby této práce.

Obsah

Úvod.....	3
Metodologie práce a zdroje.....	5
Struktura práce	5
1. Definice zastupitelské demokracie a demokratického deficitu	7
2. Demokracie a její kořeny v církvích	11
2.1 Bible – Starý zákon	11
2.2 Bible – Nový zákon.....	14
2.3 Historie církve do reformace: struktura katolické církve a kolegiální orgány	17
2.4 Historie církví na našem území	18
3. Přehled církevních struktur	22
3.1 Rozčlenění církví podle struktury	22
3.2 Římskokatolická církev	22
3.3 Církev s episkopálním prvkem.....	25
3.3.1 Modelové struktury církví a jejich odlišnosti	25
3.3.2 Církev československá husitská	26
3.3.3 Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku	28
3.3.4 Starokatolická církev v ČR.....	29
3.3.5 Evangelická církev metodistická.....	30
3.3.6 Apoštolská církev v ČR.....	32
3.3.7 Jednota bratrská.....	35
3.4 Protestantské církve synodně-kongregační	36
3.4.1 Modelové struktury církví a jejich odlišnosti	36
3.4.2 Českobratrská církev evangelická	37
3.4.3 Evangelická církev a. v. a Slezská evangelická církev a. v.	39
3.4.4 Bratrská jednota baptistů.....	40
3.4.5 Církev bratrská	42
4. Analýza prvků zastupitelské demokracie	45

4.1	Římskokatolická církev	45
4.2	Církev s episkopálním prvkem.....	45
4.3	Protestantské církve synodně-kongregační.....	47
	Závěr	48
	Bibliografie	51
	Primární zdroje.....	51
	Sekundární zdroje.....	52

Úvod

Církev je často vnímaná jako ekvivalent strnulosti, tradicionalismu, vypjatého konzervativismu, až zpátečnictví. Na církev často pohlížíme jako na absolutní monarchii, ve které rozhodnutí pramení z autority nejvyšších představitelů, a ve které není místo pro demokracii a demokratické prvky.¹ Tomu též napomáhá hierarchická struktura, skrze kterou je distribuována moc napříč církví a která vede členy církve, aby byli poslušní a podřízeni církevním autoritám, jež jsou Bohem dané, avšak členy církve nevybírané. Tato optika je často posilována tím, že pojem církev je často zúžen jen na církev římskokatolickou. Budu se však snažit ukázat, že významný počet církví zakotvil demokracii do svých základních dokumentů – ústav a řádů a demokracie a její prvky jsou pro fungování těchto církví velmi podstatné. Politické vědy se však tématu demokracie v církvích věnují dosud jen velmi okrajově.

V roce 1989 si německý politolog Götrik Wewer položil klíčovou otázku: „*Zda je politická role církve opravdu tématem pro politické vědy?*“² Tím otevřel diskusi o vlivu církví na politiku. Mezi politology v současné době přetrvává diskuse, jak církve zařadit do politického systému a jakou roli v něm reálně hrají.³ Z hlediska vztahu mezi církvemi a státem jsou církve nejčastěji řazeny do skupiny organizovaných zájmů, i když si oproti ostatním „běžným“ zájmovým skupinám udržují svůj odlišný charakter a určitá nadstandardní privilegia či zvláštní status.⁴

Důležitou a velmi diskutovanou otázkou pro politickou vědu je vztah církví a státu, na druhou stranu otázka vnitřního fungování církví bývá nepříliš zpracovávána. Český politolog Petr Fiala ve své publikaci *Katolická církev v politice* prohlásil, že zájmová sdružení mají v současnosti – až na malé výjimky důsledně demokratickou strukturu, zatímco církve mají ve větší či menší míře strukturu převážně hierarchickou.⁵ Ačkoliv největší česká církev – římskokatolická na první pohled potvrzuje toto tvrzení, pohledem na další české církve zjistíme, že toto tvrzení rozhodně nelze generalizovat a že mnohé další církve se opírají o demokratickou strukturu. Obecně nekatolické církve se politologickému diskurzu vyhnuly téměř zcela, především z důvodu, že většinová diskuse se věnuje největšímu církevnímu subjektu, zatímco člensky méně početným subjektům se vyhnul; a to i přes skutečnost, že je pro ně demokratické fungování charakteristické a též vyplňují značnou část duchovního života v České republice.

¹ CONFALONIERI, Luca Badini. *Democracy in the Christian Church*, s. 1-8, 33-34.

² ABROMEIT, Heidrun a Götrik WEWER. *Die Kirchen und die Politik*, s. 8.

³ FIALA, Petr. *Katolicismus a politika*, s. 83-84.

⁴ Církve mají svébytné postavení například v Listině základních práv a svobod, mají větší autonomii vůči státu než např. spolky a řadu práv, jimiž stát uznává jejich pozitivní vliv ve společnosti.

⁵ FIALA, Petr. *Katolicismus a politika*, s. 95.

Z důvodu, že demokracie ve fungování a strukturách církví je tématem, které převyšuje rozsah bakalářské práce, rozhodl jsem se zmapovat jen malou část, kterou jsou prvky zastupitelské demokracie ve vnitřních strukturách českých církví.

Cílem této práce je porozumění demokracie uvnitř církevních struktur. Výzkumnou otázkou práce je proto: Jaké existují prvky zastupitelské demokracie v českých církvích? Jak se dají navzájem porovnat a jak ob stojí v porovnání s obecnými zásadami zastupitelské demokracie? V této práci budu zkoumat, zda a jak dochází k využívání prvků zastupitelské demokracie při výběru představitelů církví, duchovních a různých orgánů na místní a celostátní úrovni a jaké mají tyto orgány pravomoci. Přitom předpokládám, že v rámci bádání objevím i různé přechodné modely, které zohledňují autokratický i demokratický prvek v jednotlivých církvích. Rovněž očekávám, že v případě struktur některých církví naleznou i zřízení, která se na první pohled jeví jakožto plně demokratická, avšak jimi uplatňované prvky ponosou jistou míru demokratického deficitu. Právě otázce, kde se nachází hranice mezi demokratickým principem a deficitem, se věnuji v kapitole Definic zastupitelské demokracie a demokratického deficitu.

Pro velký rozsah souboru registrovaných křesťanských církví⁶ jsem se rozhodl omezit zkoumaný výběr pouze na 12 subjektů. Jedná se o subjekty, které jsou sdruženy v Ekumenické radě církví v České republice jakožto členské církve této organizace a největší, avšak přidruženou Římskokatolickou církev⁷. Jsou to církve, které jsou státem registrované, mají delší historii působení na našem území a skrze Ekumenickou radu církví se podílejí na tvorbě církevní politiky. Těmito subjekty jsou:

- Apoštolská církev
- Bratrská jednota baptistů
- Církev bratrská
- Církev československá husitská
- Českobratrská církev evangelická
- Evangelická církev augsburského vyznání v ČR
- Evangelická církev metodistická
- Jednota bratrská
- Pravoslavná církev v ČR

⁶ Podle NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*. a oficiálního Rejstříku církví a náboženských společností Ministerstva Kultury ČR je k únoru 2020 registrováno 32 církví a náboženských společností hlásících se ke křesťanství; byť některé okrajové skupiny nejsou obecně ostatními církvemi za křesťany uznávány.

⁷ Římskokatolická církev má status pouze přidružené církve, protože její účast má v sobě určitou ambivalenci. Na jednu stranu se vnímá jako dědička všeobecné církve, na druhou stranu usiluje zvláště o praktickou spolupráci, jako je např. dělba náboženských pořadů v rámci veřejnoprávních médií.

- Slezská církev evangelická augsburského vyznání
- Starokatolická církev
- Římskokatolická církev

Většina z uvedených církví je zcela autokefální v rámci České republiky, tj. nemají nadřazené zahraniční ústředí. Některé z nich však spadají do mezinárodních společenství církví stejné konfese, například Apoštolská církev se hlásí ke světovému letničnímu sdružení Assemblies of God, zatímco Pravoslavná církev má vlastní autokefalitu – nezávislost a patriarchu v rámci světové pravoslavné církve. Opačným případem je Římskokatolická církev, která je sama především nadnárodním tělesem, dále například metodisté s mezinárodní strukturou biskupství a konferencí. Proto se budu zabývat především zřízeními domácích církví, u jmenovaných pouze zmíním zahraniční vazby.

Metodologie práce a zdroje

Metodologií mé práce je komparativní případová studie s kritickou analýzou vybraných případů (prvků) uvedených v základních dokumentech, stanovách, ústavách a organizačních rádech jednotlivých církví. Tyto prvky podrobím zkoumání a pokusím se zjistit, zda a do jaké míry se shodují se zvolenou definicí zastupitelské demokracie a zda jsou uplatňovány v jejím duchu. V práci budu komparovat definici zastupitelské demokracie s jednotlivými vybranými prvky.

Primárními zdroji uvedenými v seznamu literatury pro zkoumání jsou především základní dokumenty státem registrovaných církví podle zákona 3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech. Základní dokument musí obsahovat označení statutárního orgánu církve, jeho ustavování a odvolávání, délku funkčního období, organizační strukturu církve a náboženské společnosti, včetně kontrolního orgánu nebo orgánů, jejich složení a působnost a způsob ustavování a odvolávání duchovních.⁸ Církev pro své vnitřní fungování dále vydávají ústavy, stanovy, řády a další dokumenty, které specifikují fungování orgánů a výběr členů církví do různých funkcí. Proto budu zkoumat, do jaké míry jsou tyto orgány a představitelé vybírány podle zásad zastupitelské demokracie, tak jak jí chápe současná politologie, a jaké prvky zastupitelské demokracie můžeme v těchto procesech sledovat.

Struktura práce

Bakalářská práce se sestává ze čtyř hlavních kapitol:

- Definice zastupitelské demokracie a demokratického deficitu
- Demokracie a její kořeny v církvích
- Přehled církevních struktur

⁸ Zákon č. 3/2002 Sb.

- Analýza prvků zastupitelské demokracie

V úvodu vymezuji téma této práce, odkazuji na problematiku zkoumání církví v rámci politických věd, definuji výzkumnou otázku, představuji soubor zkoumaných církví a nastiňuji metodologii této práce. V první kapitole definuji pojem zastupitelské demokracie a demokratického deficitu. Ve druhé kapitole se věnuji kořenům církevní demokracie, kterými jsou Bible, vznik kolegiálních orgánů a všeobecné kněžství věřících. Protože církev má více jak dvoutisíciletou historii a vyvíjí se paralelně se společností, v níž se vyskytuje, je v této kapitole nastíněn historický kontext vývoje církví na našem území. Ve třetí kapitole se věnuji organizační struktuře ve vybraných církvích, pojednávám o zřízení jednotlivých křesťanských církví a ukazuji, jaké prvky používají k výběru svých orgánů. Církev rozdělím podle základních charakteristik zřízení do tří skupin. Ve čtvrté kapitole souhrnně hodnotím, zda se ve skupinách církví jedná o prvky zastupitelské demokracie, či o demokratické deficity. V závěru prezentuji odpovědi na výše uvedenou výzkumnou otázku a shrnuji poznatky svého zkoumání.

1. Definice zastupitelské demokracie a demokratického deficitu

V této části práce definuji pojem zastupitelské demokracie a určím kritéria, na jejichž základě můžeme posuzovat jednotlivé prvky, a rozsoudit, zda se jedná o prvky zastupitelské demokracie. Zároveň v této kapitole nastíním pojem demokratického deficitu, se kterým se u některých církevních subjektů setkáme.

V určité míře nás demokracie provází napříč dějinami od starověku po dnešní dny a je s námi po více jak dva a půl tisíce let. Nejedna teoretik současného politického myšlení by za kolébku, ze které demokracie vzešla, označil starověké Řecko.⁹ Toto tvrzení je jistě správné, ale pro účely této práce je důležité neomezit svou optiku pouze na řecké filozofy a státníky, protože církve vycházejí především z hebrejského prostředí přelomu našeho letopočtu a teprve skrze misijní cesty apoštola Pavla se křesťanské církve šíří po římské říši do prostředí řeckého a následně i prostředí římského.¹⁰

Myšlenka zastupitelské demokracie vychází již z úvah Aristotelových a antických státníků, jak pro vládu vybrat jedince nadané patřičnými schopnostmi a dovednostmi. V církvích tato potřeba platí též, protože vedení úkolů v církvi vyžaduje nejen volbu, ale též řadu kompetencí, obdarování a charakterových rysů.

Zastupitelská demokracie, neboli též demokracie nepřímá, vychází z předpokladu, že moc není vykonávána přímo občany, ale prostřednictvím jimi vybraných zvolených zástupců, kteří vystupují ve snaze reprezentovat jejich zájmy. Tato koncepce vlády vychází z předpokladu, že lid vkládá důvěru do jím vybraných zástupců, kteří jeho jménem užívají moci.¹¹

Zastupitelská demokracie nese čtyři základní politické instituce, kterými jsou parlament či jiný zákonodárný sbor, politické strany nebo frakce sdružující skupiny občanů, zastupitelský (reprezentativní) mandát a všeobecné volební právo.¹² Podobně tomu bývá i u církví, mívají orgány, které plní legislativní a exekutivní roli, mají představitele, kteří jsou obdařeni mandátem a reprezentují určitou skupinu v dané církvi, zdaleka ne všechny církve však využívají všeobecného volebního práva a ač u církví nenalezneme politické strany, nelze vyloučit existenci názorových frakcí.

I když v průběhu dějin můžeme sledovat skutečnost, že fungovaly demokracie, které postrádaly některé z výše uvedených institucí, tak teoretici demokracie se shodují, že existence těchto institucí je pro moderní demokracii nepostradatelná. Robert A. Dahl ve svém díle *O demokracii* polemizuje s důležitostí politických institucí pro fungování moderních demokracií. V první řadě je důležité si

⁹ DAHL, Robert. *O demokracii*, s. 13-21.

¹⁰ DOUGLAS, J. *Nový biblický slovník*, s. 739-741.

¹¹ KOPEČEK, Lubomír a Vít HLOUŠEK. *Demokracie*, s. 25.

¹² KOPEČEK, Lubomír a Vít HLOUŠEK. *Demokracie*, s. 25.

uvědomit skutečnost, že demokracie je pouze označením ideálu. Demokracie je empiricky neměřitelná, a to, co je optikou jednoho jedince v souladu s principy demokracie, pro jiného v souladu být nemusí, tudíž se nelze vyhnout subjektivní rovině problému. Tento problém nese též časovou rovinu: zatímco ve starověkých demokraciích dostačovala participace omezeného množství svobodného obyvatelstva, 18. století nám předkládá ideje a tendenci zapojit do rozhodovacího procesu co nejvíce lidí, nejlépe všechny. Podle Dahla potřebuje moderní demokracie ke svému fungování šest institucí, kterými jsou:

- „1. volení státní činitelé,
2. svobodné, spravedlivé a časté volby,
3. svoboda projevu,
4. alternativní zdroje informací,
5. svoboda shromažďování a sdružování,
6. občanství zahrnující všechny dospělé lidi (inkluzivní občanství).“¹³

U každé instituce řeší otázku, proč je daná instituce pro demokracii nezbytná a zároveň uvádí kritéria, za kterých mohou dané instituce řádně fungovat. Tato kritéria budu aplikovat i na církve, s tím, že je samozřejmě přizpůsobuji církevnímu prostředí:

- I. volení církevní činitelé
- II. svobodné, spravedlivé a časté volby církevních orgánů
- III. svoboda projevu
- IV. přístup k církevním informacím a prostor k vnitrocírkevní diskusi
- V. svoboda sdružování v rámci církevního života
- VI. členství zahrnující všechny dospělé členy (inkluzivní občanství¹⁴)

Zastupitelská demokracie plní zároveň několik úkolů: Ze starověku již pochází úloha vybrat vhodné osoby schopné vlády a reprezentanty zájmů občanů. Sloučením s myšlenkami liberální demokracie přichází další úkoly, a to chránit základní práva a svobody jednotlivců, což vychází z díla teoretiků společenské smlouvy a zastánců liberalismu – Edmunda Burka, Johna Locka, Jamese Milla a Jeremy Bentham. Dále má zajistit rovnost občanů ve společnosti podle prací Johna Stuarta Milla a Alexise de Tocqueilla. A v neposlední řadě je důležitým úkolem zastupitelské demokracie zajistit prostor pro konkurenci idejí, stran a osobností, což ve svých pracích dokládá Joseph Schumpeter.¹⁵

¹³ DAHL, Robert. *O demokracii*, s. 79-93.

¹⁴ Církevní sbor či farnost lze považovat za obec – polis.

¹⁵ KOPEČEK, Lubomír a Vít HLOUŠEK. *Demokracie*, s. 25-26.

Demokracii v církevních strukturách se ve své práci *Democracy in the Christian Church: An Historical, Theological and Political Case* věnuje Luca Badini Confalonieri, který ve své publikaci popisuje problematiku demokracie uvnitř církve.¹⁶ Označuje současné fungování (převážně římskokatolické) církve za autoritářské až diktátorské¹⁷ a hledá odpovědi na otázku, zda je demokratizace církve možná, a zda mohou církve a její orgány fungovat demokraticky. Mluví též o paradoxu, že církve v mnoha zemích dnes podporuje demokracii jako správnou formu vlády, ale zároveň ji odmítá aplikovat na svoji strukturu. Dle jeho tvrzení je důležité, aby si církve osvojila některé demokratické principy, kterými jsou svoboda slova a veřejné diskuse, včetně práva nesouhlasu, ústavní základ pro volbu autorit, zastoupení členů církve a jejich reprezentace v orgánech církve a zároveň souhlas ovládaných s kroky autorit.¹⁸

V této práci budu hledat projevy formální stránky zastupitelské demokracie v církvích a jejich zřízeních, a to i v jejich nedokonalé podobě.

V českém prostředí, jak dále uvedu, se řada církví otevřeně hlásí k zásadám demokracie a otevřeně aplikují převážně zastupitelskou demokracii do svého zřízení. Přesto pohled do zřízení některých subjektů již prvním pohledem vykazuje značný demokratický deficit.

Významný americký právní teoretik Sanford Levinson tvrdí, že „*demokratický deficit nastává, když zdánlivě demokratické organizace nebo instituce ve skutečnosti nedosahují naplnění toho, co se považuje za principy demokracie.*“¹⁹ Pojem demokratického deficitu se v současné době užívá především ve spojitosti s Evropskou unií a jejími orgány, případně veřejnou mocí.²⁰ Roku 1996 vyšel však článek profesora univerzity v Corku Dermota Keogha s názvem *A More Open Church in a More Open Society*, kde popisuje výslovně demokratický deficit u římskokatolické církve v Irsku. Tvrdí, že deficitem církve je především hierarchická struktura, neexistence demokratických orgánů, jaké jsou charakteristické pro moderní státy a nízká míra transparentnosti a otevřenosti církevních orgánů, což ukazuje na příkladu netransparentnosti a neotevřenosti biskupských konferencí.²¹ Dermot Keogh však demokratický deficit popisuje, ale nenabízí jeho přesnou definici aplikovatelnou v politické vědě. Nadto římskokatolická církev ani nedeklaruje, že by snad její zřízení bylo demokratické.

Podobně, jako je demokracie empiricky jen obtížně měřitelná, je obtížně měřitelný i demokratický deficit, a tudíž je hranice mezi demokratickým principem a deficitem velmi subjektivní. Osobně za

¹⁶ Především římskokatolické církve.

¹⁷ CONFALONIERI, Luca Badini. *Democracy in the Christian Church*, s. 62-63.

¹⁸ CONFALONIERI, Luca Badini. *Democracy in the Christian Church*, s. 39,22-63,100,132,183-186,228-231 a další.

¹⁹ LEVINSON, Sanford. How the United States Constitution Contributes to the Democratic Deficit in America, s. 860.

²⁰ LEVINSON, Sanford. How the United States Constitution Contributes to the Democratic Deficit in America, s. 860.

²¹ KEOGH, Dermot. *A More Open Church in a More Open Society*, s. 214-216.

demokratický deficit církevních struktur považují, když dochází k překročení šesti Dahlových podmínek pro fungování demokracie nebo moc v církvi vychází nikoli z reprezentace členů církve, ale v hierarchii církve stojících představitelů.

2. Demokracie a její kořeny v církvích

Demokracie v církevním prostředí pochází ze tří kořenů: z Bible, z pojetí starozákonního lidu, dále z rozsáhlosti správy církve v antice a středověku, a nakonec z novozákonní zvěsti o všeobecném kněžství a rovnosti věřících, která se nejvíce prosadila v reformaci.

2.1 Bible – Starý zákon

Prvním kořenem demokracie uvnitř křesťanských církví je Bible, společný posvátný text všech křesťanských církví. V Bibli nikde přímo nenalezneme slovo demokracie, přesto hned na několika místech můžeme nalézt zmínku o demokratických principech a jejich uplatňování.

Začneme u pěti knih Mojžíšových, židovské Tóry. Vyprávějí příběh stvoření světa, uzavření Boží smlouvy s Abrahamem, osudy Abrahámových potomků, odchod Izraelců z egyptské nadvlády a jejich putování pouští, předání desek zákona – desatera Mojžíšovi na hoře Sinaj a vstupu Izraelců do země zaslíbené. Těchto prvních pět knih je na jednu stranu židovským posvátným textem, dále textem ukazujícím historii židovského národa, ale i textem, který zakládá právo a základy mravního jednání uvnitř židovské komunity, avšak i celé naší civilizace, a v neposlední řadě také textem, který zakládá židovskou státnost.

V prvních pěti knihách Mojžíšových je velmi patrná role silného vůdce, který moudře, avšak absolutisticky vládne, a drží ve svých rukou moc výkonnou a soudní, naopak moc zákonodárná zůstává v rukou Božích, ač zprostředkovaných Mojžíšem. Mojžíš je tak příkladem absolutistického vůdce, který skrze Boží zásahy a poslušnost svého lidu vyvedl Izraelce z Egypta, ochránil je před faraonovou armádou, vedl je do zaslíbené země, uzavřel smlouvu mezi Izraelci a Bohem, čímž jim dal zákon. „*Oznámil vám svou smlouvu, kterou vám přikázal dodržovat, desatero přikázání, a napsal je na dvě kamenné desky. A mně Hospodin v oné době přikázal učit vás nařízením a právům, abyste je dodržovali v zemi, do které táhnete a kterou máte obsadit.*“²² Dle tohoto zákona pak vykonával exekutivní (výkonnou) moc tím, že vedl izraelský lid, a moc soudní tím, že izraelský lid učil zákonu a rozsuzoval je.

V této situaci však byl Mojžíš přetížen a již nezvládal sám řídit a soudit celý lid. Proto došlo k jednomu z prvních demokratických prvků v biblických dějinách židovského národa. Byli zvoleni představitelé kmenů a podle Mojžíšem zadaného klíče se jednalo o moudré a zkušené muže, které Mojžíš ustanovil za vůdce a soudce v jedné osobě. „*Tenkrát jsem vám řekl: „Nemohu vás dále nést sám. Hospodin, váš Bůh, vás rozmnožil. Pohled'te, dnes je vás jako hvězd na nebi! Kéž vás Hospodin, Bůh vašich otců, rozhojní ještě tisíckrát více a kéž vám žehná, jak vám pověděl! Jak bych však mohl sám nést vaše nesnáze, vaše břemena a rozepře? Vyberte ve svých kmenech moudré, rozvážné a*

²² Bible překlad 21. století. Deuteronomium 4:13-14.

zkušené muže, abych je učinil vašimi vůdci. ‘ Odpověděli jste mi: ,Co navrhuješ, je dobré.‘ Vzal jsem tedy představitele vašich kmenů, moudré a zkušené muže, a ustanovil jsem je za vaše vůdce, za správce nad tisíci, nad sty, nad padesáti a deseti a za představené vašich kmenů. Vaším soudcům jsem tenkrát přikázal: ,Vyslechnete své bratry a budete soudit spravedlivě, ať půjde o při mezi člověkem a jeho druhem nebo mezi ním a přistěhovalcem Při soudu. buďte nestranní. Vyslechněte malého stejně jako velkého; nikoho se nelekejte, neboť soud náleží Bohu. Záležitost, která by pro vás byla příliš nesnadná, vznesete na mě a já ji vyslechnu.‘²³ Na tomto místě biblického textu lze dokumentovat zrod zastupitelské demokracie v hebrejském prostředí.²⁴

V následujících historických knihách Bible se uvnitř izraelského národa střetávají dva názorové proudy. Jde o to, zda národ potřebuje krále, který by jej sjednotil a vedl především ve válkách; přitom by však zároveň omezil nezávislost jednotlivých kmenů. Nebo zda stačí pouze „volné sdružení“ kmenů, které se spojovaly pouze v případě útoku zvenčí. Kniha Soudců končí veršem, který nádherně charakterizuje tuto kardinální otázku tehdejší doby: „*V těch dnech neměli v Izraeli krále. Každý dělal, co uznal za správné.*“²⁵ V tomto biblickém verši můžeme spatřovat počátky výskytu liberalismu uvnitř židovského národa. Jednání Izraelců zde bylo omezeno pouze zákonem, který jim dal Hospodin.

I přes tuto velkou míru svobody Izraelci nakonec dospěli k názoru, že pro zajištění existence samostatného vlastního státu potřebují krále. Přesto, že došlo k nastolení monarchie v Izraeli, k výraznému snížení dosavadního liberálního standardu nedošlo. Vládu izraelských monarchů nelze považovat za absolutní. Monarcha, pokud si chtěl udržet svou moc, musel poslouchat a respektovat Boží zákon, třídu kněží a radu starších a jeho moc tak byla fakticky omezena. Tento jev popisuje John A. Hutchison ve svém článku *Biblical Foundations of Democracy* a toto období nazývá „*izraelskou konstituční monarchií*“.²⁶

Ve Starém zákoně v Bibli se nalézá též zmínka o trojí dělbě moci. Roku 1748 vydal francouzský filozof a spisovatel Charles Louis Montesquieu své dílo *O duchu zákonů*, kde popisuje myšlenky a teorie, podle kterých je moc ve státě rozdělena na tři složky – moc zákonodárnou, moc výkonnou a moc soudní. Podobné úvahy však mělo v průběhu dějin více teoretiků a jejich autorství je mnohdy přiřkládáno starověkému řeckému filozofovi Aristotelovi, který pojednává o trojí dělbě moci ve svém díle *Politika*. „*Ve všech ústavách jsou tři složky a vzhledem k nim dobrý zákonodárce musí zkoumati, co každé prospívá.*“²⁷ Aristoteles tyto tři podstatná zřízení v obci definuje jako „*radu*“ – moc zákonodárná, „*úřady*“ – moc výkonná a „*soudnictví*“ – moc soudní. Aristoteles tvrdí, že „*ideální*“

²³ Bible překlad 21. století. Deuteronomium 1:14-17.

²⁴ Dokonce i dvou instancí soudnictví.

²⁵ Bible překlad 21. století. Soudců 21:25

²⁶ HUTCHISON, John. Biblical Foundations of Democracy, Journal of Bible and Religion, s. 34-37.

²⁷ ARISTOTELES, . Politika, s. 142.

ústava by měla obsahovat tyto tři podstatná zřízení. S těmito myšlenkami přišel ve čtvrtém století před našim letopočtem. Ve Starém zákoně v knize proroka Izajáše můžeme nalézt jednu výrazně starší zmínku, která nasvědčuje, že i starozákonní Izraelci též znali trojí dělbu moci.

*„Hospodin je přece náš soudce,
Hospodin je náš zákonodárce,
Hospodin je náš král a spasitel!“²⁸*

Za zajímavé považuji, že biblisté datují vznik knihy Izajáš na přelom 8. a 7. století před našim letopočtem, což podstatně předchází vzniku Aristotelovy *Politiky*, byť musíme uznat, že myšlenky v Aristotelově politice týkající se tří složek moci jsou v díle podstatně rozsáhlejší a rozvinutější. Významný americký federalista a protagonista zakotvení rozdělení moci do tří pilířů v americké demokracii James Madison na americkém konstitučním konventu v roce 1787 podle některých autorů označil i citaci z Izajáše 33:22 za zdroj trojí dělby moci.²⁹

V helénské době za vlády Judy Makabejského je Izrael poprvé konfrontován s rozmachem římské říše a s jejím v té době demokratickým zřízením. Výrazným znakem tohoto zřízení je senát, z něhož v římské říši vycházela moc. „*Ustavili si senát a každý den se tři sta dvacet jeho členů radí o všem, co se týká správného chodu věcí a záležitostí všeho lidu.*“³⁰ Spojenectví římské říše se židovským státem sice na sklonku starého letopočtu uvrhlo židovský stát pod římskou nadvládu, zároveň však upevnilo některé principy ve státní správě a fungování moci v židovském státu.

Ve starozákonních dějinách tedy pozorujeme tři fenomény, které převzala církev z židovské starozákonné tradice. Prvním z nich je, že po předání desatera Bohem Mojžíšovi vláda a moc v izraelském národě nikdy nebyla absolutní a neomezená, na rozdíl od ostatních orientálních států a říší. V nich byl panovník považován za boha, jeho potomka či příbuzného a jeho moc zpravidla nebyla omezena. Tento jev se v židovském státě nikdy neuchytil. Faraoni byli ztělesněním boha na zemi, Alexander Veliký byl mnohými považován za syna samotného Dia, zatímco židovští vůdci, vladaři či proroci byli vždy pouhými služebníky Hospodina, Boha Izraele. Všichni členové komunity byli rovni před Bohem.

Druhým fenoménem, který je možné pozorovat, je skutečnost, že židovská komunita si velmi vážila zákona, z čehož pramení i limitace moci. Moc byla omezena zákonem a současně tím došlo k jejímu rozdělení. Z Bohem daného zákona zároveň pramení i vztah ke spravedlnosti a soudnictví, židovská

²⁸ Bible překlad 21. století. Izajáš 33:22.

²⁹ ROSALIE J., SLATER. *Teaching and learning Americas Christian history*, s. 241-242.

³⁰ Bible - český ekumenický překlad: *Písmo svaté Starého i Nového zákona včetně deuterokanonických knih*. 1. Makabejská 8:15.

komunita v případě přestoupení zákona vyžadovala soudní proces. Všichni členové komunity si byli rovni před zákonem.

Třetím fenoménem je židovský vztah k liberalismu a široká participace židovského národa na moci. Řecká demokracie byla sice vládou lidu, avšak za lid byli považováni pouze dospělí svobodní muži, kteří byli občany dané polis. V židovské komunitě se však na rozhodovacím procesu podílela většina mužů, nebyl takový důraz na sociální status, funkci apod. Navíc kvůli čtení v synagogách musela dosti široká vrstva lidu ovládat umění číst svitky. Ve Starém zákoně nadto pozorujeme jev, že se na moci někdy podílely i ženy, ať už se jednalo o soudkyni Deboru či královnu Ester. Ačkoliv postavení izraelských žen se v průběhu času měnilo a žena měla být poslušná svého manžela, nikdy se její postavení nesnížilo k postavení otrokyně. Všichni členové komunity se podíleli na rozhodovacím procesu v komunitě.

Přestože demokratické prvky, které jsme v židovské komunitě našli, jsou velmi elementární, jedná o ještě neopracované základní kameny demokracie, jak jí dnes rozumíme.

2.2 Bible – Nový zákon

Pokud chceme zkoumat demokracii uvnitř českých církví, je pro nás Nový zákon jako zdroj zcela neopomenutelný. Prvně nám pomůže definovat, co je to církev a z jakého základu vychází její étos a struktura. Za druhé nám dá možnost poznat důvod, proč je rovnost v církvi klíčová, a proč plodí demokracii v církevních strukturách.

Definovat, co je to církev, není úplně jednoduché. Tam, kde mluvíme o církvi, používá Bible především slovo shromáždění.³¹ Nový zákon připodobňuje církev dále k několika obrazům: Církev je Božím lidem, místem Božího přebývání, chrámem i kněžstvem, tělem Kristovým, nevěstou Kristovou, vinným kmenem a ratolestmi. Pro účel této práce je obzvláště důležitý pohled na církev jako skupinu osob, která má svou strukturu, která jí umožňuje plnit Bohem svěřený účel.³² Z toho důvodu je pro nás pohled na obraz církve jako Božího lidu velmi důležitý. Významný latinsky píšící autor Tertullianus pravil, že „*jeden křesťan není křesťan*.“³³ Lidská podstata spočívá v životě ve společnosti dalších jedinců, podobně je tomu v církvi. Křesťan potřebuje církev jako společenství dalších jedinců, stejně jako církev potřebuje členy, aby naplnila svůj účel.

Ve Starém zákoně jako Boží lid vystupuje Izrael³⁴ a jeho potomci, se kterým Bůh několikrát v starozákonních dějinách uzavřel smlouvu. V Novém zákoně se Božím lidem stává Kristova církev. Boží lid je shromážděn v Kristově jménu a tvoří církev. Všichni křesťané jsou „bratry a sestrami“ a

³¹ DOUGLAS, J. *Nový biblický slovník*, s. 917.

³² ČERNÝ, Pavel. *Dynamika života církve*, s. 11-23, 77-80.

³³ FIALA, Petr. *Katolicismus a politika*, s. 34.

³⁴ Izrael je jiné jméno praotce Jákoba, které mu později dal Bůh.

byl jim dán společný úděl starat se o církve i o sebe navzájem, zvláště o potřebné. Každý člen církve má nějaké obdarování, kterým má sloužit.³⁵ Tím církve dohromady tvoří svébytnou obec, polis.

Biblický záměr počítá s jistou strukturou církve, která je klíčová pro její fungování jako organizace a správa všech oblastí, ve kterých církve funguje. Proto se v Novém zákoně píše v tomto kontextu na několika místech přímo o „úřadech“. Zároveň je však potřeba vzít v potaz rovnost před Bohem uvnitř církve. Výkon církevního úřadu nezakládá nerovné postavení mezi věřícími. „*Církevní úřady v Bibli jsou vždy služby. Bible nezná nějaký úřad ve smyslu nadřazené instituční vlády.*“³⁶ Toto tvrzení vychází z evangelia podle Matouše: „*Ježiš je však zavolal k sobě a řekl: ,Víte, že vládcové národů nad nimi panují a velikáni nad nimi užívají moc. Tak to ale mezi vámi nebude. Kdo by mezi vámi chtěl být veliký, ať je vaším služebníkem. Kdo by mezi vámi chtěl být první, ať je vaším otrokem. Právě tak Syn člověka nepřišel, aby se mu sloužilo, ale aby sloužil a aby dal svůj život jako výkupné za mnohé.*“³⁷

V knize Skutky apoštolů je zachycen život zcela rané církve. Poprvé apoštolové, povolání učedníci Krista, volí nástupce Jidáše Iškariotského³⁸ k doplnění kruhu dvanácti. Společně vyberou dva kandidáty, vlastní rozhodnutí však svěří Bohu a losu.³⁹ Když dochází ke sporům o hospodaření jeruzalémského sboru na úkor části vdov, navrhnou apoštolové celému shromáždění křesťanů zvolit sedm mužů, „dobré pověsti, plných ducha a moudrosti“ k sociální službě. Jde o volbu prvních diakonů. Z textu lze předpokládat, že se tak dělo zřejmě aklamací.⁴⁰

Na své misijní cestě apoštol Pavel zakládal nové křesťanské církve – sbory a před svým odchodem vždy dbal na ustanovování jejich vedoucích, presbyterů, tj. starších.⁴¹ ⁴² Podle některých překladů Bible se zdá, že byli ustanoveni volbou, z jiných se zdá, že starší vybral Pavel sám. Toto místo je klíčovým pro dějinnou debatu o volbě či ustanovování vedoucích církve. Z dalších Pavlových listů je patrné, že k témuž vyzýval i své spolupracovníky.⁴³ Církve se potkávala s politickými institucemi tehdejší římské říše, jako byla města a jejich samosprávy, řemeslnická sdružení a jejich představitelé, s orgány římské správy a také s náboženskými obcemi židovskými. Nelze se divit, že tuto zkušenost církve od počátku přenášela do vlastní organizace. Lokální pojmové rozdíly lze sledovat například ve skutečnosti, že se pro vedoucí církve používají záměnně slova biskup⁴⁴, starší a pastýř.⁴⁵ Na

³⁵ ČERNÝ, Pavel. *Dynamika života církve*, s. 12-13.

³⁶ ČERNÝ, Pavel. *Dynamika života církve*, s. 64.

³⁷ *Bible překlad 21. století*. Matouš 20:25-28.

³⁸ Kristův zrádce, který se oběsil.

³⁹ *Bible překlad 21. století*. Skutky 1. kap.

⁴⁰ *Bible překlad 21. století*. Skutky 6:2-6.

⁴¹ *Bible překlad 21. století*. Skutky 14:23.

⁴² ČERNÝ, Pavel. *Dynamika života církve*, s. 78.

⁴³ *Bible překlad 21. století*. Titovi 1:5.

⁴⁴ Biskup je počestnější verze řeckého episkopoi – dohlížitel.

⁴⁵ DOUGLAS, J. *Nový biblický slovník*, s. 106.

vedoucí sborů jsou kladeny především etické, morální a věroučné požadavky⁴⁶. Nejednalo se proto o univerzální volbu, kdy člen obce volil o své vůli svého zástupce⁴⁷, ale všichni se měli podílet na výběru vhodného kandidáta splňujícího požadavky, o němž byl předpoklad, že jej povolává do úřadu sám Bůh.

Protože církve věřila, že všichni lidé jsou si před Bohem rovni, nehledě na sociální status a osobní svobodu a pohlaví a národní příslušnost,⁴⁸ bylo jejím úkolem toto v rámci vnitřního života církve praktikovat již na tomto světě. Právě rovnost uvnitř církve můžeme považovat za základní kámen zavedení užívání demokracie uvnitř církevních struktur.

Pokud jsem v případě trojí dělby moci ve Starém zákoně citoval dílo Ch. L. Montesquieua *O duchu zákonů*, tak v případě rovnosti jako základního předpokladu pro vznik demokracie budu citovat dílo dalšího francouzského teoretika politického myšlení, a to dílo *Demokracie v Americe* Alexise de Tocquevilla. V díle Tocquevilla nalezneme myšlenku, že demokracie funguje v prostředí lidské rovnosti. Tocqueville považuje rovnost za hlavní příčinu vzniku demokracie ve Spojených státech amerických 18. století, přesto však další příčiny nepopírá a nezavrhuje. Tehdejší společnost v Americe byla jen velmi málo sociálně stratifikovaná a sociální nůžky ve Spojených státech amerických v době Tocquevillových cest nebyly příliš rozevřené.⁴⁹ Podobně tomu však bylo i uvnitř církve v době raného křesťanství.

Zároveň z potřeby organizace a vyučování řádům chování v církvi vznikla potřeba vedení sborů; to se však mělo dít v duchu vzájemné lásky, péče a úcty. Struktura vedení byla převážně lokální, zahrnující církve v jednotlivých starověkých městech. Vedle toho však existovala služba cestujících kazatelů, misionářů, apoštolů, kteří rozšiřovali oblast křesťanství, a zároveň udržovali jednotu učení mezi sbory. Bylo však na jednotlivých sborech, zda takového misionáře akceptovali. V zásadních sporech se obvykle hledalo rozhodnutí u apoštolů a dalších učedníků v jeruzalémském sboru. Je to dokumentováno prvním synodem v církvi.⁵⁰

První církve v biblické době tak měla poměrně plochou organizační strukturu s vedoucími sborů, k nimž se vyjadřovali všichni členové církevní obce. Cílem jim byl rozvoj církve a jejích členů v rámci budování Božího království v tehdejším světě. Důležitým prvkem byla rovnost členů před Bohem a výrazné etické požadavky na obsazování úřadů v církvi. „*Chce-li někdo být první, ať je poslední ze všech a služebník všech.*“⁵¹

⁴⁶ Bible překlad 21. století. 1. Timoteovi 3. kap.

⁴⁷ Reprezentanta svých zájmů.

⁴⁸ Bible překlad 21. století. Galatským 3:28, Jakub 2.kap.

⁴⁹ TOCQUEVILLE, Alexis. *Demokracie v Americe*, s. 377.

⁵⁰ Bible překlad 21. století. Skutky 15:1-29.

⁵¹ Bible překlad 21. století. Marek 9:35.

Nový zákon je zlomový tím, že nastínil rovnost lidí před Bohem bez ohledu na třídu, postavení⁵², etnicitu, pohlaví a majetek. Tato rovnost zakládá dnešní demokracii a osobní svobodu.

2.3 Historie církve do reformace: struktura katolické církve a kolegiální orgány

O dalších dějinách prvotní církve víme jen omezené množství informací, ale je zřejmé, že již od počátku se musela církev vypořádávat s názorovou a věroučnou nejednotou. Z toho důvodu se v církvi vyvíjely určité řády a poradní orgány církevních představitelů. Postupně v církvi vzniká monarchický episkopát, kde jeden biskup vede církevní obec s pomocí podřízených starších, kteří se transformují do kněžského úřadu. Dochází k upevňování duchovní moci a vzájemnému potvrzování autority lokálních biskupů. V dalším vývoji biskupové převzali správu nad více lokálními církvemi a postupně v rámci lokálních synodů dochází ke vzniku patriarchátů. K jejich vzniku přispěla potřeba obrany proti různým herezím. Proto se sbory obracely pro potvrzení pravověrnosti na ty sbory, ve kterých původně působili apoštolové Ježíše Krista. Těmito patriarcháty byl původní Jeruzalém, Antiochie, Řím a později Alexandrie a Konstantinopol podle metropolí Římské říše. Po zničení Jeruzaléma a vypovězení Židů do diaspory došlo k přesunu primátu na římský patriarchát, čímž postupně vzniká papežství. Důsledkem nároku římského papeže na nadřazenost nad ostatními patriarchy je rozkol východní a západní církve v roce 1054.⁵³

Po mnoho století byli biskupové voleni alespoň sborem duchovních – kněží a potvrzování ostatními biskupy či patriarchy nebo papežem. Úpadek církevní demokracie lze sledovat na způsobu ustanovování římského biskupa, patriarchy a papeže: zpočátku jej volil římský lid, později římscí duchovní, a ještě později pouze vybrané kolegium římských duchovních – kardinálové. Tato situace nakonec dovedla církev k papežskému schismatu, které předznamenalo příchod reformace církve. S vývojem papežství se proměňovalo i ustanovování biskupů, kde od procesu volby přes vliv panovníků a státních útvarů, se dostáváme až k jmenování papežem.

Paradoxně z hlediska potřebné správy ve větších centrech však naopak vznikají kolegiální církevní orgány, kapituly, které si své představené často volily. Probuzením zbožnosti v církvi se zakládají mnohé řeholní řády, které dostávají od papeže výjimku z biskupské správy, a proto i vnitřní suverenitu a samosprávu. Rozvoj vzdělanosti přináší vznik univerzit, které podobně získávají rozsáhlou vnitřní autonomii a vytvářejí prostředí akademických svobod. A tak likvidací jedné formy demokratické samosprávy církve vzniká celá řada nových samosprávných prvků na cestě k demokracii.⁵⁴

Reformace a všeobecné kněžství věřících

⁵² Svobodný, či otrok.

⁵³ SUCHÁNEK, Drahomír a Václav DRŠKA. *Církevní dějiny*, s. 57-62.

⁵⁴ SUCHÁNEK, Drahomír a Václav DRŠKA. *Církevní dějiny*, s. 329-394.

V období od 15. do 16. století dochází v Evropě k novému církevnímu vzepětí v podobě reformace. Klíčovým momentem bylo setkání tohoto hnutí s renesancí a humanismem. Renesance a humanismus přinesly do společnosti i do církve zájem o původní římskou říši a její dědictví, novou úctu ke vzdělání širokých vrstev a návrat k pramenům⁵⁵ a tím i k textu Písma svatého.⁵⁶ Mnozí křesťané a jejich vůdcové usilovali o očistu církve od středověkých nánosů a obnovu poměrů bližších prvotní církvi. V konfliktu s papežskou a císařskou mocí vznikají zemské protestantské církve, které musí nově upravit svá zřízení. Silný vliv na tato zřízení má učení o všeobecném kněžství věřících⁵⁷ a přímém nezprostředkovaném přístupu člověka k Bohu v Ježíši Kristu. Všichni mají jeden křest, jedno evangelium, jednu víru. Dle Luthera jsou všichni věřící kolektivně i kněžími. „*Proto jsme všichni kněžími, kdokoli jsme křesťany.*“⁵⁸ Jmenování vedoucích představitelů církví zůstává obvykle v moci feudální vrchnosti, avšak v jednotlivých obcích se obnovují samosprávné orgány. Nejsilněji tento proces ovlivňuje malá radikální hnutí, jakými jsou anabaptisté a Jednota bratrská.

Tím vznikají vedle katolické církve základní tři modely církevního zřízení:

- Episkopální, kde vedení jednotlivých místních sborů jmenuje biskup církve, který je obvykle volen kolegiem duchovních dané správní oblasti. Samospráva jednotlivých sborů bývá omezená.
- Presbyterní, členové obce volí své zástupce, kteří vybírají duchovního sboru a starají se o fungování místního sboru. Nad touto úrovní bývají ještě další volené řídicí orgány a synody s mocí zákonodárnou a věroučnou.
- Kongregační, v němž jsou jednotlivé sbory prakticky nezávisle řízené svými pastory či staršími. Podle jednotlivých hnutí je správa těchto obcí v rukou buď členů církevní obce, někdy i s přímým rozhodováním, jindy je zcela autokratická.⁵⁹

Reformace přinesla obnovený důraz na všeobecné kněžství věřících, vzdělání členů církví a návrat k pramenům – k Bibli.

2.4 Historie církví na našem území

Naše území bylo christianizováno od 9. století. V té době zde probíhalo mocenské soupeření východní ortodoxní a západní katolické misie. České země provází od počátku jistá míra křesťanské mnohosti. Velkého rozkvětu dosáhla v období mezi husitstvím a Bílou horou v 15. století až první čtvrtině 17. století. Husitství a následující dějinný spád vytvořil církev husitskou (utrakvistickou), ze které se velmi rychle, díky bouřím probíhajícím v českých zemích stala církev národní, držící si svůj

⁵⁵ „*Ad fontes*“.

⁵⁶ Erasmus redakce řeckého textu receptu Nového zákona, vedoucí k zájmu o nové překlady do národních jazyků přímo z řečtiny.

⁵⁷ ČERNÝ, Pavel. *Dynamika života církve*, s. 85.

⁵⁸ LUTHER, Martin. *O svobodě křesťanské; Babylonské zajetí*, s. 384.

⁵⁹ FILIPI, Pavel. *Církev a církve*, s. 111-112, 116-118.

opoziční postoj ke katolické církvi. Názorová nejednotnost probíhajícího reformačního hnutí v 16. století vedla ke vzniku a působení mnoha dalších menších církví, například Jednoty bratrské, německých luteránů a příchodu anabaptistů – novokřtěnců.⁶⁰ Majestát Rudolfa II. (1609) připravil půdu pro koexistenci více státem uznávaných církví. Porážka českého a moravského stavovského povstání (1620) vedla však k zavedení pouze jedné státem uznávané katolické konfese. Dochází k tvrdé rekatolizaci a vytvoření konfesního státu. Tento stav je potvrzen ukončením třicetileté války Vestfálským mírem (1648) a s ním všeobecně přijatou zásadou „*Cuius regio, eius religio*“, (čí panství, toho víra), která ukončila náboženskou mnohost v českých zemích až na drobné výjimky, například ve Slezsku.⁶¹

S tolerančním patentem vydaným císařem Josefem II. roku 1781 a s počátky rozvoje demokracie v Habsburské monarchii v druhé pol. 19. století dochází k pozvolnému připouštění existence více církví. Jedná se zprvu o povolení původně utajovaných protestantských církví augsburského a helvetského vyznání. Byť je působnost těchto církví významně omezena a státem řízena a regulována a později centralizována do Vídně, tak právě tato změna umožnila vzniknout struktuře, která dává pozvolný základ využívání demokratických prvků v církevní struktuře. Tato demokratičnost fungování tehdejších evangelických církví je zaznamenána i ve vydání Českého bratra z roku 1912. „*Církev evangelická jest naproti tomu hotová republika. Každý sbor má svoji samosprávu, své místní zvyklosti, řády a ustanovení. Není ani společné agendy. Kazatelé mají stejná práva s laiky i stejné zájmy. Není kléru ve smyslu římském. Hlavou protestantismu jest Kristus a autoritou bible. Protestantismus ponechal všem lidem právo svobodného a volného výkladu Písma, svobodné a volné kritiky.*“⁶² Přesto nerovnoprávnost církví v Habsburském mocnářství zůstává až do vydání tzv. Protestantského patentu roku 1861, který fakticky zrovnoprávňuje protestantské církve s církví katolickou. Ta si však až do pádu monarchie uchovává dominantní postavení ve státě.⁶³

Od konce 19. století a hlavně po vzniku Československé republiky v roce 1918, dochází k masovému zakládání nových církví: Vzniká Církev československá (husitská) jakožto národní katolická církev, sjednocují se české luteránské a reformované církve a vzniká Českobratrská církev evangelická, která stojí již na zcela demokratickém základu.⁶⁴ Do republiky přicházejí též skrze zahraniční misii menší protestantské církve: baptisté, metodisté, Armáda spásy, působí zde Jednota českobratrská (dnešní

⁶⁰ Na Moravě habáni.

⁶¹ NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 50.

⁶² HROZNÝ, Josef. Český bratr: orgán svobodomyšlných a neodvislých evangelíků českých. Praha: Josef Hrozný, 01.02.1912, 27(2). s. 3

⁶³ NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 51-53.

⁶⁴ ŠMILAUEROVÁ, Adéla. Generální sněm v prosinci 1918 a spojení českých evangelíků.

Církev bratrská), Evangelická církev bratrská (dnešní Jednota bratrská) a další. Některé z nich působí v rámci spolkového práva, jiné jsou státem uznány jako církve.

Po druhé světové válce zanikají německy mluvící sbory protestantských církví a následně komunismus oklešťuje veškerou náboženskou i politickou svobodu. Církve podřizuje státnímu dozoru a financování a vydává souhlasy k duchovenské činnosti. Tím limituje například jmenování nových biskupů do čela uprázdněných katolických diecézí. Dochází k zákazům některých protestantských církví, například Armády spásy, adventistů sedmého dne a letničního hnutí. Protestantské církve na jednu stranu těží ze svých demokratických prvků ve zřízení a snaží si ponechat vnitřní svobodu, na druhou stranu se v učení přesouvají alespoň zpočátku do velmi levicových pozic, pro komunistický stát přijatelnějších.⁶⁵

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 byly zakotveny do nové Listiny základních práv a svobod všechny zásady svobody vyznání, shromažďování, vyučování a další.⁶⁶ Česká republika se stala konfesně neutrálním státem.⁶⁷ Tato skutečnost vytvořila prostor pro veřejné působení a vyjadřování názorů do té doby potlačovaných a perzekvovaných církví. Souběžně s tím dochází i ke změně postavení a role církví. Církve začínají vstupovat do politického života společnosti a snaží se ovlivňovat politické procesy, artikulovat své zájmy a požadavky.⁶⁸

Na druhou stranu se po roce 1989 začne výrazně projevovat úbytek obyvatel hlásících se k některé církvi či náboženské společnosti. Ačkoliv v této době mají církve zaregistrovaný nespočet kartotékových členů, při sčítání obyvatel v roce 1991 se k nim velká část z nich nepřihlásí a podíl věřícího obyvatelstva klesne na 43,9 procent.⁶⁹ Následující desetiletí potvrdí trend klesajícího podílu věřícího obyvatelstva a dle sčítání v roce 2001 klesne na 32,1 procent, to znamená úbytek více jak milionu věřících obyvatel za deset let.^{70 71} Při sčítání v roce 2011 byla zavedena nově další kategorie, osob nábožensky věřících, kteří se neztotožňují s žádnou uvedenou církví či náboženskou společností. Ačkoliv nám sčítání v roce 2011 ukazuje pokračující trend v úbytku celkového podílu věřícího obyvatelstva na pouhých 20,8 procent a enormní pokles členstva tradičních velkých církví – Římskokatolické církve, Československé církve husitské a Českobratrské církve evangelické, je zde neopomenutelný trend větší stratifikace věřících mezi menší církve a náboženské společnosti a zároveň je nezanedbatelný i počet 705 tisíc obyvatel, kteří se označují za věřící, ale neztotožňují se s žádnou církví. Zde pozorujeme mírnou recesi religiozity obyvatel České republiky. A ačkoli

⁶⁵ NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 53-60.

⁶⁶ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 15, 16, 19.

⁶⁷ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 2.

⁶⁸ VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 130-134.

⁶⁹ VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 135-140.

⁷⁰ VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 192-203.

⁷¹ FIALA, Petr. *Laboratoř sekularizace*, s. 25-27.

v tomto období došlo k úpadku počtu věřících, počet církví a náboženských společností naopak vzrostl.⁷²

⁷² ŠKRABAL, Josef. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011*. kapitola 10. náboženská víra.

3. Přehled církevních struktur

Církevní politiku v České republice upravuje zákon č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. Dle tohoto zákona je Ministerstvo kultury České republiky ústředním orgánem státní správy pro agendu církví a náboženských společností. Zákon č. 3/2002 Sb. konkrétně v § 10 odst. 2 ukládá jako podmínku k registraci církve existenci základního dokumentu. Dále v § 10 odst. 3 jsou uvedeny náležitosti, které musí základní dokument obsahovat, mezi nimiž zmiňuje v bodech d) až g) označení statutárního orgánu církve, jeho ustavování a odvolávání, délku funkčního období, organizační strukturu církve a náboženské společnosti, včetně kontrolního orgánu nebo orgánů, jejich složení a působnost a způsob ustavování a odvolávání duchovních. Církev pro své vnitřní fungování dále vydává ústavy, stanovy, řády a další dokumenty, které specifikují fungování orgánu a výběr členů církve do funkcí. Tyto právní a organizační dokumenty v sobě skrývají prvky fungování církve, včetně církevních struktur a hierarchie a umožní nám vyhledat demokratické principy a prvky zastupitelské demokracie.

3.1 Rozčlenění církví podle struktury

V České republice k únoru roku 2020 působilo 32 církví, které lze považovat za křesťanské.⁷³ Z nich jsme vybrali pracovní soubor 12 církví sdružených v Ekumenické radě církví. Tyto církve je třeba pro účely této práce rozčlenit do několika kategorií podle jejich zřízení a charakteru základních dokumentů. Rozčlenili jsme je na

- Římskokatolickou církev,
- církve s episkopálním prvkem, s biskupským centrem, od něž vychází duchovní moc a
- protestantské církve synodně-kongregační a kongregační, tj. s rozhodujícími pravomocemi rozdělenými v různé míře mezi jednotlivé sbory⁷⁴ a synody⁷⁵ církví.

V rozboru církví se budeme držet tohoto rozčlenění, které zároveň sleduje částečně i historickou linii.

3.2 Římskokatolická církev

V této podkapitole se budu věnovat největšímu církevnímu subjektu na území České republiky. V současné době má Římskokatolická v ČR církev více než milion členů, kteří se k ní hlásí.⁷⁶ Postoje římskokatolické církve výrazně akcentují v české společnosti a mnohdy vyvolávají kontroverze. Zároveň však má římskokatolická církev rozhodující vliv na směřování církevní politiky v České republice. Právě skutečnost této velikostní převahy vede k tomu, že když se řekne církev,

⁷³ NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice.

⁷⁴ Sbor (kongregace) je místní společenství řady protestantských církví. Existují ještě menší jednotky, typicky kazatelské a misijní stanice.

⁷⁵ Synod bývá vrcholným shromážděním církví, řešícím věroučné a základní správní otázky života církve.

⁷⁶ ŠKRABAL, Josef. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011*. kapitola 10. náboženská víra.

automaticky nám vyvstane církev římskokatolická. Politice římskokatolické církve se věnuje celá řada odborných publikací, z nichž zmíním například *Katolicismus a politika* prof. Petra Fialy⁷⁷ nebo *Stát a církev – český případ* Hieronima Kaczmareka⁷⁸, které nastiňují strukturu a fungování římskokatolické církve a její vztah s Českou republikou jakožto státním subjektem.

Přestože se v této práci zabývám strukturami a fungováním církví, rozhodně není ambicí této práce pokrýt celou strukturu římskokatolické církve a jejího fungování, naopak můj cíl bude skromnější, a to nalézt několik málo příkladů zastupitelské demokracie v jejím fungování na našem území. Za dvě tisíciletí svého vývoje si římskokatolická církev vytvořila svébytný právní aparát s rozsáhlou strukturou právnických osob a struktur. V ČR mohou působit v rámci katolické církve subjekty:

- biskupská konference⁷⁹
- církevní provincie⁸⁰
- místní církve (diecéze) – arcibiskupství a biskupství
- kapituly katedrální a kolegiátní⁸¹
- farnosti a kvazifarnosti (duchovní správy)
- osobní prelatury⁸²
- konference vyšších řeholních představených⁸³
- společnosti zasvěceného a apoštolského života (řády a kongregace)⁸⁴
- semináře pro výchovu kněží
- církevní charitativní organizace⁸⁵
- církevní zdravotnická a sociální zařízení
- veřejná a soukromá sdružení křesťanů⁸⁶, zbožné nadace a další.

Římskokatolickou církev jde v současné době považovat za nedemokratický subjekt, toto tvrzení potvrzují i někteří její nejvyšší představitelé, kteří tvrdí, že v církvi není místo pro demokracii.⁸⁷ Tento problém podrobně popisuje i Luca Badini Confalonieri ve své publikaci *Democracy in the Christian Church – An Historical, Theological and Political Case*, ve které popisuje několik možností, jak by se římskokatolická církev měla demokratizovat.

⁷⁷ FIALA, Petr. *Katolicismus a politika*.

⁷⁸ KACZMAREK, Hieronim. *Stát a církev*.

⁷⁹ Konference všech arcibiskupů a biskupů v ČR zřízená papežem, reprezentuje ŘKC vůči státu.

⁸⁰ Česká a moravská, předsedá jí metropolita pražský, resp. olomoucký (arcibiskup).

⁸¹ Sbor kněží pověřených službou u významnějších katedrál a kostelů. U katedrálních – biskupských kostelů má i další funkce v diecézi.

⁸² Subjekt kanonického právo podobný diecézi, ale nikoli geografický, ale personální. Podléhá přímo papeži.

⁸³ Reprezentuje vůči státu mužské a ženské řehole a kongregace.

⁸⁴ Mohou být zřizovány papežem, pak nepodléhají místnímu biskupovi, nebo biskupem.

⁸⁵ Česká katolická charita a další.

⁸⁶ Obdoba spolků v kanonickém právu.

⁸⁷ CONFALONIERI, Luca Badini. *Democracy in the Christian Church*, s. 1.

V průběhu dějin římskokatolická církev povětšinou podporovala státní zřízení, v němž působila. Křesťanské komunity zcela běžně přejímaly struktury, ve kterých se pohybovaly a přizpůsobovaly se tak společnosti.⁸⁸ Toto chování bylo charakteristické právě pro římskokatolickou církev, která v historii posvěcovala autority Bohem vybraných evropských monarchů a po přechodu k demokracii se naučila respektovat autoritu demokraticky zvolených vlád. Přesto poněkud paradoxně katolická církev zůstala u struktury absolutistické monarchie v čele s neomylným papežským úřadem, jehož moc se v průběhu dějin spíše utvrzovala. Byť je dnes neomylnost vyjádřena omezující formulací „ex-cathedra ve věcech víry a mravů“, je prakticky svrchovaný též ve věcech organizace celé církve. Moc je proto distribuována hierarchicky od úřadu papeže, skrze biskupy ke kněžím jednotlivých farností. Tento systém se na první pohledem jeví nedemokraticky, což potvrzuje i Luca Badini Confalonieri, dle kterého toto odporuje základním principům politické svobody a zásadám demokracie. Podle něj dochází také k cenzuře svobody slova, týkající se jak církevních hodnostářů, tak laických teologů, zároveň je velmi často špatně pochopen úřad, který dle biblického ideálu má být službou nikoliv funkcí k ovládnutí členů a tím je špatně nastavena i autorita v církvi.^{89 90}

Katolická církev pohlíží na úřad jako na službu ustanovenou Božím nebo církevním zřízením k dosažení duchovního účelu.⁹¹ Obsazování církevních úřadů je v katolické církvi dle kodexu kanonického práva možné na základě řady možných variant:

- svobodné udělení⁹²
- prezentace⁹³
- volba
- postulace⁹⁴

Nicméně podle kodexu kanonického práva platí, že není-li ve stanovách příslušné právnické osoby stanoveno jinak, platí v diecézi svobodné jmenování biskupem.⁹⁵ Ostatní varianty nastávají v případě kolektivních orgánů, ale moc stejně nevychází z členské základny církve, ba kvůli potřebě potvrzení často ani z daného elektorátu úřadu.

V římskokatolické církvi povětšinou fungují farní shromáždění, skrze která jsou reprezentováni členové jednotlivých farností, a v rámci kterých probíhají volby do ekonomické rady farností⁹⁶a

⁸⁸ CONFALONIERI, Luca Badini. *Democracy in the Christian Church*, s. 59.

⁸⁹ Nicméně dochází i k proměnám, zdůrazněným používáním titulu papeže: „Služebník služebníků Božích“.

⁹⁰ CONFALONIERI, Luca Badini. *Democracy in the Christian Church*, s. 236-237.

⁹¹ *Kodex kanonického práva*. Kánon 145.

⁹² Udělení úřadu osobou k tomu oprávněnou např. biskupem

⁹³ Závazné navržením určitým jednotlivcem nebo kolegiem jmenující autoritě.

⁹⁴ Volba s potvrzením autoritou.

⁹⁵ *Kodex kanonického práva*. Kánon 157.

⁹⁶ *Kodex kanonického práva*. Kánon 537.

v mnohých farnostech též do pastorační rady farnosti.⁹⁷ Bohužel hlavní problém je skutečnost, že členové těchto orgánů mají vůči faráři (duchovnímu) pouze poradní hlas a nedisponují právem rozhodnout. „*Ve všech právních věcech jedná farář jménem farnosti, podle ustanovení práva; dbá, aby farní majetek byl spravován podle ustanovení kán. 1281-1288.*“⁹⁸

3.3 Církve s episkopálním prvkem

V této podkapitole se budu věnovat církevním subjektům se silnou centrální autoritou. Z části jsou to některé protestantské církve a z části církve, které vycházejí ze společného kořene s římskokatolickou církví. Z pohledu této práce se jedná o přechodný model zřízení. Na jedné straně dochází k zapojení laických členů do správy církve, kde demokraticky spolurozhodují o „světském“ fungování církve. Na straně druhé duchovní část fungování církve zůstává pod hierarchickým řízením a u některých církví z této skupiny je členskou základnou prakticky neovlivnitelná.

Episkopální se tyto církve nazývají z důvodu, že hlavou duchovní struktury je obvykle biskup či patriarcha, od kterého duchovní odvíjejí moc pro svůj úřad a jsou jím uváděni do služby ve svých sborech nebo farnostech. Některé vycházejí z doktríny apoštolské posloupnosti, sdílené s římskokatolickou církví, která tvrdí, že každý další biskup přijímá duchovní moc pověřením od stávajících biskupů a ti původně od Ježíšových apoštolů. Od biskupů pak vychází moc řadových duchovních. Členská shromáždění mají různou míru pravomocí od vyloženě materiální správy svého sboru či farnosti přes spíše formální souhlas se jmenováním duchovního až po jeho reálnou volbu a pouze potvrzení biskupem. Jedná se o šest církví:

- Apoštolskou církev
- Církev československou husitskou
- Evangelickou církev metodistickou
- Jednotu bratrskou
- Pravoslavnou církev v ČR
- Starokatolickou církev

3.3.1 Modelové struktury církví a jejich odlišnosti

Ačkoliv církve z této skupiny sdílejí existenci biskupského úřadu, značně se liší navzájem na základě svého vývoje i příslušnosti k různým proudům křesťanství. Na jedné straně se jedná o církve, které se v různé fázi historie odčlenily od katolické církve. V případě pravoslavných šlo o rozchod jednotné církve při Velkém schismatu v roce 1054. V případě starokatolíků šlo o odmítnutí dogmatu o papežské neomylnosti z roku 1870 a o vznik Utrechtské unie starokatolických církví. V případě

⁹⁷ *Kodex kanonického práva*. Kánon 536.

⁹⁸ *Kodex kanonického práva*. Kánon 532.

Církev československé (dnes Církev československé husitské) šlo o odchod části duchovenstva a členů římskokatolické církve v touze založit po roce 1918 církev národní. Všechny tyto církve vycházejí z oddělení duchovenstva a laiků, nicméně obce mají velký vliv na ustanovení svých duchovních biskupů. Za modelový případ uvádím Církev československou husitskou, ostatní jsou pojednány stručněji.

Ve druhé skupině se jedná o některé vyznavačské protestantské církve, vyžadující od svých členů vedle křtu i osobní vyznání víry. Tyto církve odmítají vizi demokratického církevního zřízení a věří v duchovní autoritu od Boha a její hierarchii, i když patří do protestantského tábora. Jde o Evangelickou církev metodistickou, navazující na tradici metodismu v Británii a v USA, dále o „obnovenou“ Jednotu bratrskou, která navazuje na tradici Komenského Jednoty bratrské. Tato církev je takto členem světové církve Unitas Fratrum. Třetí z nich je Apoštolská církev, navazující na světové letniční hnutí.⁹⁹ Protože se jejich zřízení značně odlišuje, uvedu jako modelové metodistickou a apoštolskou církev.

3.3.2 Církev československá husitská

Církev vznikla po roce 1918 z touhy některých katolických duchovních a laiků vytvořit v nové republice národní církev. Členem církve je ten, kdo byl církví pokřtěn nebo pakliže pokřtěný do církve přestoupil. Členství v církvi¹⁰⁰ zakládá právo účastnit se s hlasovacím právem jednání shromáždění náboženské obce. Dále ústava dává právo zletilých členů volit a být volen do církevních orgánů.

Struktura církve je třístupňová:

- I. náboženská obec – rada starších, duchovní
- II. diecéze – diecézní rada, biskup
- III. ústřední orgány – ústřední rada, církevní zastupitelstvo, sněm, patriarcha

Základní organizační jednotkou církve je náboženská obec, která je sdružením věřících žijících primárně v dané lokalitě, která má vlastní právní subjektivitu. Jejím nejvyšším orgánem je shromáždění náboženské obce, které disponuje pravomocí legislativní a volí si své reprezentanty do orgánů církve. Rada starších je pak výkonným a statutárním orgánem a revizoři jsou orgánem kontrolním, který má za úkol především kontrolovat hospodaření náboženské obce. Shromáždění náboženské obce je tvořeno zletilými členy zapsanými v dané obci. Volí své zástupce do všech stupňů církve: Volí s šestiletým mandátem předsedu a alespoň dva členy rady starších a dále revizory účetnictví. V úrovni diecézní volí zástupce z řad laiků do diecézního shromáždění a v celocírkevní úrovni zástupce z řad laiků pro církevní sněm. Právem svolat shromáždění disponuje rada starších,

⁹⁹ Pentakostální hnutí, představované hlavně světovou církví Assemblies of God.

¹⁰⁰ *Ústava Církve československé husitské.*, čl. 5.

diecézní rada nebo jedna třetina členů náboženské obce. Usnášeníschopnost a způsobilost jednat je definována velmi nízkou a to tak, že je dle prezenční listiny přítomen alespoň počet členů náboženské obce převyšující počet zvolených členů rady starších.¹⁰¹

Církev československá husitská chápe diecézi jako společně působící náboženské obce v rámci dané geografické lokality. Diecéze má svoje orgány, jimiž jsou diecézní shromáždění, diecézní rada, diecézní revizní finanční výbor, diecézní kárný výbor a orgány duchovní správy v diecézi.¹⁰² Lze si opět povšimnout, že se struktura nese v rovině laické i duchovní. Z této zásady vyplývá skutečnost, že v diecézní shromáždění, nejvyšším orgánu diecéze, zasedají spolu zvolení laici reprezentující náboženské obce a duchovní (faráři) daných náboženských obcí. Dále pak duchovní ustanovení při diecézní radě, členové diecézní rady a tajemníci diecézní rady, a v případě Pražské diecéze i zástupce Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy. Úkolem diecézního shromáždění je rozhodování o věcech diecéze jako celku, zajištění jejího fungování, správy majetku a kontroly. Diecézní shromáždění volí s šestiletým mandátem biskupa jakožto vrcholného duchovního představitele diecéze, diecézní radu jakožto exekutivní a správní orgán, kterému předsedá biskup a který je oprávněn ustanovovat, překládat a odvolávat faráře, dále volí diecézní revizní a finanční výbor a diecézní kárný výbor, který disponuje kárnými pravomocemi v oblasti prohřešků duchovních a laiků. Dále diecézní shromáždění volí reprezentanty diecéze pro ústřední orgány církve, laického člena ústřední rady a zástupce diecéze pro církevní zastupitelstvo.¹⁰³

Církev československá husitská má řadu ústředních orgánů: církevní sněm, církevní zastupitelstvo, ústřední radu, církevní revizní finanční výbor, církevní kárný výbor a orgány duchovní správy.^{104 105} Nejvyšším legislativním orgánem církve je církevní sněm. Jedině ten může přijímat změny v Ústavě Církve československé husitské a dalších základních dokumentech, zároveň smí přijímat závazná usnesení směrem k církevnímu zastupitelstvu. Církevní sněm též volí a odvolává nejvyššího duchovního představitele – patriarchu. Patriarcha je odpovědný církevnímu sněmu a je odvolatelný usnesením přijatým minimálně třípětinovou většinou přítomných členů církevního sněmu. Členy církevního sněmu s hlasovacím právem jsou zvolení zástupci – laici ze všech náboženských obcí církve s tím, že za každé dva tisíce členů náleží náboženské obci jeden zástupce, dále jsou členem sněmu duchovní a faráři církevních obcí a diecézí, členové církevního zastupitelstva, členové ústřední rady, členové diecézních rad a učitelé a asistenti Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy, kteří jsou členy církve. Církevní sněm svolává patriarcha nebo požadavek vycházející z nadpoloviční většiny diecézí. Sněm je usnášeníschopný, pakliže je zastoupena nadpoloviční většina

¹⁰¹ *Ústava Církve československé husitské.*, čl. 20 odst. 1-6.

¹⁰² *Ústava Církve československé husitské.*, čl. 28.

¹⁰³ *Ústava Církve československé husitské.*, čl. 29-38.

¹⁰⁴ *Ústava Církve československé husitské.*, čl. 50.

¹⁰⁵ V této práci se však vzhledem k zaměření budu zabývat pouze fungování církevního sněmu, církevního zastupitelstva a ústřední rady.

církevních obcí alespoň jedním reprezentantem, pokud tato podmínka není splněna, je sněm po třiceti minutách usnášeníschopný i v počtu převyšujícím počet členů církevního zastupitelstva. Usnesení jsou přijímána nadpoloviční většinou přítomných členů s hlasovacím právem.¹⁰⁶

Církevní zastupitelstvo je volený orgán, který má za úkol schvalovat církevní řády, předpisy a další dokumenty, pokud jejich změna nepodléhá církevnímu sněmu, řeší otázky fungování církve jako celku, kontroluje nakládání s majetkem a hospodaření církve, schvaluje rozpočet a další ekonomické záležitosti církve a schvaluje výši členského příspěvku. Církevní zastupitelstvo je voleno s šestiletým mandátem a skládá se z členů zvolených diecézními shromážděními, členů a tajemníky ústřední rady a zástupcem Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy. Volitelnost do církevního zastupitelstva je podmíněna mj. věkem 25 let a mravní a občanskou bezúhonností.¹⁰⁷ Zastupitelstvo je usnášeníschopné při nadpoloviční většině členů; pokud se potřebný počet nesejde je usnášeníschopné, pakliže počet jeho členů převyšuje počet členů ústřední rady.¹⁰⁸

Ústřední rada je ústředním orgánem, jemuž předsedá patriarcha a jehož členy jsou biskupové a laičtí zástupci jednotlivých diecézí a zástupce Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy. Jedná se o vrcholný exekutivní orgán církve, který má na starosti vztah církve a státu, vnější styky, ekumenické vztahy, vztah s akademickými institucemi a Husitskou teologickou fakultou Univerzity Karlovy. Svým jednáním je odpovědná církevnímu zastupitelstvu a sněmu.¹⁰⁹

3.3.3 Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku

Pravoslavná (ortodoxní) církev je společenství územních církví hlásících se ke společnému základu jednotné církve, vzniklé z její východní části po Velkém schismatu roku 1054. Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku je samostatnou (autokefální) ortodoxní církví hlásící se k tradici sv. Cyrila a Metoděje. Její struktura vznikla za první republiky¹¹⁰ a osamostatnila se v roce 1951. Působí dnes na území České a Slovenské republiky.¹¹¹ Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku velmi zdůrazňuje posvátnost jednotlivých úřadů a stupňů, což se projevuje především ve specifickém názvosloví. Přesto má řadu společných prvků s Církví československou husitskou na úrovni demokratické správy jednotlivých církevních obcí i diecézí a malé části společné historie. Obce jsou spravovány svým členským shromážděním, které ustanovuje radu obce.¹¹² Duchovní

¹⁰⁶ *Ústava Církve československé husitské.*, čl. 52-53.

¹⁰⁷ *Ústava Církve československé husitské.*, čl. 30 odst. 2 písm. g).

¹⁰⁸ *Ústava Církve československé husitské.*, čl. 54-55.

¹⁰⁹ *Ústava Církve československé husitské.*, čl. 46-49.

¹¹⁰ Za druhé světové války byla církev pro skrývání parašutistů účastnících se na atentátu na R. Heydricha zakázána, její mnozí představitelé včetně biskupa Gorazda popraveni a církev prakticky zničena. Obnovila se po válce s příspěvím přesídlených volyňských Čechů a komunistický režim do ní nuceně dočasně včlenil Řeckokatolickou církev.

¹¹¹ *Ústava pravoslavné církve.* Úvod.

¹¹² *Ústava pravoslavné církve.* čl. 1 odst. 6, čl. 16, 17.

správce je ustanovován biskupem po dohodě s radou obce.¹¹³ Pravoslavná církev zná i monastýry – klášterní společenství, podřízená eparchiálnímu biskupovi.¹¹⁴

Nad úrovní obcí jsou v ČR dvě diecéze: eparchie pražská a olomoucko-brněnská. Eparchie má v čele eparchiálního biskupa spolu s eparchiální radou, pražský biskup je zároveň arcibiskupem pražským a českých zemí. Eparchiální shromáždění je vrcholný orgán eparchie, sestávající z členů eparchiální rady, duchovních správců obcí a jednoho či dvou laiků z každé církevní obce.¹¹⁵ Eparchiální rada je výkonným orgánem eparchie, kterou spravuje a také jmenuje a odvolává duchovní správce obcí. Jejích šest členů včetně nejméně dvou laiků je volených eparchiálním shromážděním a patří k ní také biskup, případný pomocný biskup a zástupci eparchie v nadřazené metropolitní radě.¹¹⁶ Eparchiální duchovní soud volený eparchiálním shromážděním rozhoduje o přestupcích duchovních a věřících. Jeho rozhodnutí potvrzuje biskup.¹¹⁷

Nejvyšším věroučným, správním i ústavodárným orgánem celé církve v ČR a SR je sněm církve.¹¹⁸ Tvoří jej biskupský sbor, členové metropolitních rad, členové eparchiálních rad, šest delegátů za každou eparchii volených eparchiálním shromážděním a jeden člen za Pravoslavnou bohosloveckou fakultu. Volí metropolitní rady v obou republikách, které v nich spravují církev.¹¹⁹ Volí také hlavu církve, metropolitu Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku.¹²⁰ Biskupové pak tvoří posvátný synod, který společně rozhoduje o otázkách víry a mravů.¹²¹

3.3.4 Starokatolická církev v ČR

Starokatolická církev vznikla v rámci reformního hnutí v římskokatolické církvi 18. - 19. století. To usilovalo o proměnu církve v duchu osvícenství a moderny a o její demokratizaci. Hnutí také odporovalo dogmatu papežské neomylnosti z roku 1870. Starokatolické církve Utrechtské unie jsou v plném společenství s anglikánskými církvemi. V rakouské monarchii byla církev uznána v roce 1877. Starokatolická církev v ČR je autokefální (nezávislá).¹²²

Vzhledem ke své velikosti má církev jen dvojúrovňovou strukturu. Na místní úrovni se člení do farností. Farnost reprezentuje farní shromáždění, duchovně ji spravuje biskup a farář, ale zastupuje ji farář a předseda farní rady. Farní shromáždění složené ze všech dospělých členů farnosti volí a

¹¹³ *Ústava pravoslavné církve*. čl. 9.

¹¹⁴ *Ústava pravoslavné církve*. čl. 10.

¹¹⁵ *Ústava pravoslavné církve*. čl. 15.

¹¹⁶ *Ústava pravoslavné církve*. čl. 16.

¹¹⁷ *Ústava pravoslavné církve*. čl. 11.

¹¹⁸ *Ústava pravoslavné církve*. čl. 12.

¹¹⁹ *Ústava pravoslavné církve*. čl. 13.

¹²⁰ *Ústava pravoslavné církve*. čl. 2.

¹²¹ *Ústava pravoslavné církve*. čl. 3.

¹²² NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 534-542.

odvolává faráře, předsedu a členy farní rady, přičemž laických členů musí být většina. Shromáždění se schází jednou ročně a také na žádost 10 procent členů farnosti. Pro usnášeníschopnost je třeba nízké kvorum 15 procent, na druhý pokus již jakékoliv. Farní shromáždění volí i laické zástupce na synodu. Farní rada spravuje farnost. Jejím členem je i farář. Volení členové mají tříletý mandát a lze je odvolat. Volený farář musí být vysvěceným knězem starokatolické církve. Biskup může volbu faráře odmítnout, o odvolání poté rozhoduje synoda.¹²³

Synoda je vrcholným orgánem starokatolické církve v ČR. Schází se nejméně jedenkrát za 3 roky, případně na žádost biskupa, dvou třetin synodní rady nebo poloviny farností. Sestává z biskupa, členů synodní rady, ustanovených farářů, zástupců dalších duchovních a zvolených laických delegátů farností (v současnosti na každých 100 členů farnosti jeden). Synoda mění ústavu a další předpisy, volí biskupa a v případě významného selhání ve službě jej odvolává.¹²⁴ Biskup je nejvyšším duchovním představitelem s právem duchovně vést a spravovat církve. Biskupa po volbě vysvětlí biskupové – členové Mezinárodní biskupské konference Utrechtské unie, s tím, že unie má právo veta v závažných případech.¹²⁵ ¹²⁶ Církve spravuje synodní rada sestávající z biskupa, dvou duchovních a čtyř laiků.¹²⁷

3.3.5 Evangelická církev metodistická

Evangelická církev metodistická je církví mezinárodní, která je spravována skrze stupňovitý systém konferencí a úřadů biskupů a jimi ordinovaných duchovních. Nejvyšším orgánem Sjedenocené metodistické církve (The United Methodist Church) je generální konference. Pod ní v evropské hierarchii církve stojí centrální konference, v jejichž čele jsou jednotliví biskupové. Rolí biskupského zřízení je zachování dohlížitelství na život a učení církve. Níže stojí výroční konference v čele se superintendenty¹²⁸ pro ČR a SR, kteří jsou jmenováni biskupem. Nejniže v církevní hierarchii jsou farní konference, které spravují záležitosti jednotlivých farností a spadající pod úřad superintendenta, který do farností vysílá ordinované kazatele. Struktura v mimoevropském prostředí může nést jisté prvky způsobené lokálními odlišnostmi. Církev se na konferencích snaží naplňovat zásadu vyrovnaného počtu duchovních a laiků a usiluje o zastoupení reprezentantů všech skupin účastnících se života církve. Vzhledem k historickému vývoji je výroční konference společná pro farnosti Evangelické církve metodistické nacházející se na území České a Slovenské republiky. Z důvodu správy církve respektující hranice České a Slovenské republiky vznikla též oblastní konference a rada oblasti pro Českou a Slovenskou republiku.¹²⁹ Církev je vyznavačská, rozpoznává několik druhů

¹²³ *Ústava Starokatolické církve v České republice.* čl. 19-39.

¹²⁴ *Ústava Starokatolické církve v České republice.* čl. 4-8.

¹²⁵ *Ústava Starokatolické církve v České republice.* čl. 9-11.

¹²⁶ *Statut starokatolických biskupů sjednocených v Utrechtské unii.* čl. 8-10.

¹²⁷ *Ústava Starokatolické církve v České republice.* čl. 14-1.

¹²⁸ Dohlížitelé na duchovní život v církvi.

¹²⁹ *Řád Evangelické církve metodistické Výroční konference v České a Slovenské republice.,* čl. 45-54.

členství: členství pokřtěných a členství křesťanů, kteří liturgicky řádně vyznali víru. Právo spravovat církevní záležitosti mají pouze vyznávající členové.¹³⁰

Nejmenší jednotkou církve je sbor, který sdružuje členy a koná své nedělní bohoslužby. Farnost může mít více sborů a má superintendentem do čela přiděleného ordinovaného kazatele. Základním orgánem farnosti je farní konference sestávající ze všech duchovních ve farnosti, laických kazatelů farnosti, představitelů výborů a služeb, předsedů sborových staršovstev, reprezentantů do výroční a oblastní konference a stanovený počet členů sborů volených konferencí. Mimořádně může superintendent souhlasit s účastí všech členů farnosti při volbě. Členové farní konference volí staršovstvo a jeho předsedu, výbor pro spolupráci mezi kazatelem a farností, pokladníky, finanční a hospodářský výbor a správce domu, farního vedoucího laiků, laické reprezentanty na výroční a oblastní konferenci a kooptuje volené členy farní konference. Volby se zpravidla konají jednou za čtyři roky a církev doporučuje, aby nikdo nevykonával funkci déle než tři po sobě jdoucí volební období. Reálně tedy sama farní konference volí většinu členů farní konference a další farní orgány.¹³¹ Farní konference se obvykle konají jednou ročně a jsou usnášeníschopné, pokud byly řádně svolány a jejich svolání inicioval superintendent, který jí též předsedá. Farní konference je výkonným orgánem farnosti, podléhá oblastní, výroční, centrální a generální konferenci a svým dílem přispívá k dílu Evangelické církve metodistické. Plánuje, podporuje, kontroluje a hodnotí práci v dané farnosti.¹³² V době mezi zasedáními farní konference je výkonným orgánem staršovstvo.

Farnosti jsou sdruženy do oblastí – superintendentur, v jejichž čele stojí biskupem jmenovaný superintendent, nejvyšší představitel v ČR. Ústředním orgánem Evangelické církve metodistické v České a Slovenské republice je výroční konference, tvořená duchovními z jednotlivých farností a laickými delegáty, které farním konferencem zvolily. Laičtí členové nehlasují o otázkách ordinace kazatelů. Výroční konference je jediným orgánem, který smí měnit ústavu české a slovenské církve, volit a vysílat členy na centrální konferenci.¹³³

Pro potřebu správy české církve existuje ještě oblastní konference a rada oblasti, představující nejvyšší orgány v ČR. Oblastní konference se zabývá otázkami souvisejícími s fungováním církve v ČR, má právo ustanovit či zrušit farnost, dohlíží na finance a hospodaření církve. Oblastní konference též volí oblastní radu.¹³⁴ Předsedou rady oblasti je mocí svého úřadu superintendent. Členem rady je automaticky zvolený oblastní vedoucí laiků, a dále dva duchovní a dva laici zvolení oblastní konferencí. Superintendent má právo jmenovat do rady další nehlasující poradce. Rada oblasti spravuje české ústředí církve, hospodaří s majetkem církve, zaměstnává církevní

¹³⁰ *Řád Evangelické církve metodistické Výroční konference v České a Slovenské republice.*, čl. 215.

¹³¹ *Řád Evangelické církve metodistické Výroční konference v České a Slovenské republice.*, čl. 249.

¹³² *Řád Evangelické církve metodistické Výroční konference v České a Slovenské republice.*, čl. 244.

¹³³ *Řád Evangelické církve metodistické Výroční konference v České a Slovenské republice.*, čl. 32-36.

¹³⁴ *Řád Evangelické církve metodistické Výroční konference v České a Slovenské republice.*, čl. 690.

zaměstnance a ustanovuje tajemníky jednotlivých služeb, má na starost ekumenické vztahy, vztah církve a státu a připravuje podklady pro konání oblastní a výroční konference církve.¹³⁵

Superintendent, nejvyšší představitel Evangelické církve metodistické v ČR, je zástupcem biskupa a členem jeho kabinetu. Jakožto nejvyšší představitel je biskupovi přímo odpovědný za fungování své oblasti. Jeho hlavním úkolem je dohlížet na práci duchovenských členů církve, zároveň jsou mu svěřeny úkoly personálního vedení církve ve své oblasti a úkoly správy církve v oblasti. Z toho důvodu disponuje kromě svého úřadu a autority i řadou exekutivních pravomocí.¹³⁶

3.3.6 Apoštolská církev v ČR

Apoštolská církev je církví evangelikálního a letničního¹³⁷ charakteru, je členem světového společenství letničních církví World Assemblies of God Fellowship, které je však pouze volným sdružením církví podobné věrouky. Církev je svazkem sborů, které v sobě sdružují všechny členy Apoštolské církve. Vznikla z hnutí „Rozhodných křesťanů“ na Těšínsku, byla registrovaná na jaře 1989. Sbory tvoří církev, která je reprezentována a spravována Radou Apoštolské církve a jejími orgány.¹³⁸

Má klasickou trojstupňovou strukturu:

- I. Rada Apoštolské církve
- II. správní oblasti
- III. sbory

Základní jednotkou církve je sbor. Sbor je v první řadě společenstvím věřících členů z jedné lokality. Je morálně a duchovně autonomní, hospodářsky soběstačný a vystupuje jako právnická osoba. Vedle sborů ještě existují misijní stanice, předstupně sborů a „diaspory“, které mají omezenou subjektivitu a jsou zaštiťovány sbory. Správu sboru především koná pastor a jeho zástupci, rada starších a sborové shromáždění.¹³⁹

Představitelem sboru je pastor,¹⁴⁰ který sbor vede a disponuje širokou paletou práv a povinností duchovních¹⁴¹ a organizačně-správních. Pastor sboru je statutárním orgánem, vede setkání rady starších, ustanovuje do služby starší a diakony sboru a reprezentuje sbor na konferenci Apoštolské církve. Pastor je jmenován radou církve s jejím souhlasem na doporučení rady starších daného sboru. K ustanovení pastora je potřeba dosažení dvoutřetinové většiny hlasů členů sborového shromáždění,

¹³⁵ *Řád Evangelické církve metodistické Výroční konference v České a Slovenské republice.*, čl. 690.

¹³⁶ *Řád Evangelické církve metodistické Výroční konference v České a Slovenské republice.*, čl. 421-424.

¹³⁷ V angličtině: Evangelical and Pentecostal.

¹³⁸ *Ústava Apoštolské církve.* § 1 odst. 1.

¹³⁹ *Ústava Apoštolské církve.* § 2 odst. 2, § 6.

¹⁴⁰ Duchovní představitel sboru.

¹⁴¹ „Spravuje sborové bohoslužby, přípravu pracovníků, biblické vyučování, křty a vysluhování Večeře Páně, pohřby, svatby, požehnání dětem, pastorační péči o členy a vykonávání kázně.“

což se však děje aklamací a „vztažením rukou“ s požehnáním, které mají vyjadřovat podřízení se jeho autoritě. Do služby jej uvede biskup církve. Pastor sboru je odvoláván radou církve na návrh tří čtvrtin rady starších daného sboru, nebo tří čtvrtin sborového shromáždění v tajném hlasování. Návrh může vzejít i od oblastní rady, anebo od biskupa. Definitivní rozhodnutí je v moci rady církve. Funkční období pastora sboru není omezeno.¹⁴²

Rada starších je minimálně tříčlenný kolektivní orgán, který je společně s pastorem sboru odpovědný za fungování sboru. Tvoří jej pastor sboru, zástupce pastora, starší sboru a případně kooptovaní diakoni. Nové starší kooptuje rada starších daného sboru. Ke jmenování starších se nevyjadřuje sborové shromáždění, v čemž lze spatřovat demokratický deficit. Jsou však ustanovováni podobně jako pastor sboru „vztažením rukou“ a požehnáním členským shromážděním. Starší sboru či diakony odvolává pastor. Rada starších se vyjadřuje k návrhu Rady církve na jmenování seniora dané správní oblasti, a vybírá z vhodných kandidátů diakony¹⁴³ sboru, jmenuje pokladníka a dva revizory účtů, připravuje program sborových shromáždění, spravuje a dohlíží na hospodaření sboru. Usnášeníschopnost rady starších je podmíněna nadpoloviční většinou jejích členů.¹⁴⁴

Sborové shromáždění je tvořeno dospělými členy, kteří nejsou v kázni. Sborové shromáždění potvrzuje pastora a starší, má právo navrhnout odůvodněné odvolání pastora nebo staršího prostou většinou všech členů církve. V tom případě se koná nové shromáždění, které o tomto hlasuje. Jde-li o odvolání pastora, předsedá shromáždění senior oblasti či biskup Apoštolské církve. Sborové shromáždění schvaluje a odvolává revizory účtů, schvaluje rozpočet sboru, závěrečný účet, případně další majetkoprávní změny. Sborové shromáždění je usnášeníschopné při přítomnosti nadpolovičního kvóra, případně (s ohledem na převažující nedělní termín) o půl hodiny později. Každé sborové shromáždění je reprezentováno na konferenci Apoštolské církve alespoň jedním delegátem, za každých započatých 25 členů sboru náleží sboru další delegát s hlasovacím právem. Těmito delegáty jsou vedle pastora podle počtu jeho zástupci, starší a případně další určení pracovníci sboru. Na tuto delegaturu nemá shromáždění vliv.¹⁴⁵

Oblast je vyšší správní jednotkou církve, která je tvořena sbory v geografické blízkosti, sloužící ke koordinaci jednotlivých sousedních sborů. Orgánem správní oblasti je oblastní rada. Členy oblastní rady jsou zpravidla pastoři. Každý sbor má jeden hlas. Oblastní rada je usnášeníschopná při nadpolovičním kvóru a usnesení jsou přijímána prostou většinou. V čele oblastní rady stojí senior, který řídí zasedání oblastní rady. Senior je zodpovědný biskupovi církve a je členem rady církve.

¹⁴² *Ústava Apoštolské církve*. § 9.

¹⁴³ Diakon je služebník v sociální nebo technické oblasti.

¹⁴⁴ *Ústava Apoštolské církve*. § 10, § 11, § 12.

¹⁴⁵ *Ústava Apoštolské církve*. § 13.

Senior je zodpovědný za koordinaci a implementaci kroků vedení církve ve své oblasti. Bývá navržen oblastní radou a je jmenován Radou církve.¹⁴⁶

Ústředními orgány církve jsou konference Apoštolské církve, rada církve, úzká rada a biskup.¹⁴⁷ Konference Apoštolské církve je orgánem, na němž jsou reprezentováni zástupci všech sborů Apoštolské církve. Jedná se o ústřední legislativní orgán církve. Její zasedání se koná jednou za tři roky. Pro usnášeníschopnost je potřeba tříčtvrtinové kvórum delegátů, po dvou hodinách nadpoloviční. Jednání konference je neveřejné a o přítomnosti hostů rozhoduje pouze rada církve. Programem každé konference je projednat zprávu o stavu církve předloženou biskupem a ekonomickou zprávu. Konference schvaluje změny ústavy Apoštolské církve, volí a odvolává biskupa Apoštolské církve tříčtvrtinovou většinou. V případě návrhu na odvolání biskupa nebo člena rady církve se však svolává nová konference církve a rada církve se mezitím snaží nalézt řešení. Dále konference schvaluje složení celocírkevních orgánů, schvaluje závěrečné účty orgánů církve a hlasuje o vyloučení sboru z církve. Konference projednává pouze body předem oznámené nebo návrhy, které předem připustila úzká rada či rada církve. Návrhy a protinávrhy je nutno podat také písemně předem.¹⁴⁸

Rada církve je orgánem, který je veden biskupem církve a skládá se z biskupa, jeho zástupců a členů rady církve. Rada církve má pracovní orgány, odbory, v jejichž čele je předseda, který je zpravidla členem rady církve. Rada církve se schází zpravidla třikrát ročně, je usnášeníschopná při přítomnosti nadpoloviční většiny členů a ke schválení návrhu je zapotřebí nadpoloviční většina přítomných. Rada církve disponuje širokou paletou pravomocí a lze ji považovat za exekutivní orgán církve. Pravomoci rady prostupují prakticky celou strukturou Apoštolské církve. Rada má právo předkládat konferenci Apoštolské církve návrh na ustanovení a odvolání biskupa, ustanovení a odvolání zástupců biskupa a členů rady církve. Má právo zakládat a rušit správní oblasti církve, ustanovuje a odvolává seniora oblasti a jeho zástupce, ustanovuje a odvolává pastora a jeho zástupce. Rada církve je orgánem, který má za úkol dohlížet na fungování církve, jak po stránce věroučné, tak po stránce organizační. Rozhoduje o zřizování a fungování církevních organizací z oblasti služeb. Rada církve též mezi konferencemi přejímá veškeré pravomoci konference. „*V době mezi zasedáním konference církev řídí Rada církve, přičemž má veškeré pravomoci konference s výjimkou jmenování a odvolání biskupa. Rozhoduje-li RC o věcech spadajících jinak do působnosti konference, musí být tato rozhodnutí dodatečně schválena následujícím zasedáním konference.*“¹⁴⁹ Což je velmi silný demokratický deficit vzhledem k právu jmenovat a odvolávat vlastní členy rady církve. Dalším orgánem církve je užší rada, která je šestičlenným exekutivním orgánem, který přímo řídí

¹⁴⁶ Ústava Apoštolské církve. § 24, § 25, § 26.

¹⁴⁷ Ústava Apoštolské církve. § 27.

¹⁴⁸ Ústava Apoštolské církve. § 28.

¹⁴⁹ Ústava Apoštolské církve. § 29 odst. 3.

Apoštolskou církev. Je tvořena biskupem a jeho zástupci a je odpovědná radě církve, kterou informuje o své činnosti.

Hlavou Apoštolské církve a statutárním orgánem je biskup.¹⁵⁰ Funkční období biskupa není časově omezeno. Má široké pravomoci vůči životu církve, pověřuje a odjímá pověření k duchovní službě a má právo na neodkladné opatření vůči duchovnímu. Úkolem biskupa je také implementovat usnesení konference a rady církve. Pečuje o církevní život, uvádí do služby jednotlivé pastory a seniory. Biskup církve předsedá konferenci Apoštolské církve, Radě církve a Užší radě církve. Biskup vydává oběžníky a další listiny. Po odvolání či odstoupení se stává emeritním biskupem církve.

3.3.7 Jednota bratrská

Jednota bratrská je protestantská církev, jejíž kořeny jsou v české reformaci (založena 1457) a jejíž působení na našem území ukončila porážka na Bílé hoře. Církev se obnovila v exilu v Ochranově¹⁵¹ a díky misijnímu dílu se z ní stala celosvětová církev Unitas Fratrum. Zpět do vlasti se navrátila až roku 1874, avšak jen s minimem členů. Po první světové válce došlo k přestupovému hnutí a církev měla přibližně 5000 členů. Dnes je česká Jednota bratrská jednou z provincií světové Unitas Fratrum. Po roce 1989 vznikla uvnitř církve dvě křídla, tradiční a charismatické reprezentované libereckým sborem. Roku 1998 dochází ke gradaci sporu uvnitř církve a k suspendaci vedoucího charismatického křídla. Na synodu však díky absenci tradičních delegátů zvítězili charismatici, zamítli suspendaci a ustavili nové vedení církve. Tento krok spustil odchod několika tradičních sborů, které v roce 1999 přešly k církvi Českobratrské evangelické a v ní vytvořili „ochranovský“ negeografický seniorát. Tyto události ovlivnily praktické fungování orgánů církve, v důsledku čehož došlo k přechodu od demokratické formy vedení k více autoritativní. Církev se navrátila k starobratrskému trojstupňovému členství, kde plnoprávnými členy jsou pouze „členové sloužící“.¹⁵² Tím popřela inkluzivní „občanství“ všech dospělých členů církve.¹⁵³ Struktura církve je dvoustupňová v rovině sbor a ústřední orgány.

Základní organizační jednotkou církve je sbor vedený správcem sboru, kterým je zpravidla ordinovaný kazatel, povoláný Úzkou radou církve. Kazatel jmenuje starší sboru, kteří jsou uvedeni do služby členským shromážděním a tvoří exekutivní orgán sboru.^{154 155}

¹⁵⁰ Biskup – „episkopos“ – dohlížel na fungování církve i podle ústavy Apoštolské církve.

¹⁵¹ Hernhut v Sasku, kam také přehali protestanti za protireformace po bělohorské porážce.

¹⁵² *Ústava Jednoty bratrské*. část třetí, Členství § 5 odst. (2).

¹⁵³ NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 357, 365-367.

¹⁵⁴ Religionista Vojtíšek (2015) tvrdí, že dříve šlo o volený orgán, ale po rozkolu v Jednotě bratrské došlo k změně na jmenování.

¹⁵⁵ *Ústava církve bratrské*. část čtvrtá – sbory.

Nejvyšším ústavodárným orgánem je synod, scházející se alespoň jednou ročně. Synod sestává ze správců sborů, členů rady církve a dalších duchovních povoláných ke speciálním službám v církvi a dalších delegátů sborů za každých 100 započatých plnoprávných členů. Synod je orgánem, který volí Radu Jednoty bratrské. Ta sestává ze dvou částí, Úzké rady, pod níž spadají duchovní, organizační a personální otázky a Výkonné rady, která má hospodářské úkoly.¹⁵⁶

V rámci Unitas Fratrum mají jednotlivé provincie biskupy, kteří jsou duchovními povolánými ke službě a konsekraci ostatních duchovních. Dodržuje se historická linie od prvních biskupů z 15. století.¹⁵⁷ Povolání za biskupa však samo o sobě nezakládá výkonné pravomoci v rámci církevní struktury, je jen duchovním vedoucím kazatelům. V ČR jsou však biskupové členy rady církve.¹⁵⁸

3.4 Protestantské církve synodně-kongregační a kongregační

Protestantské církve synodně-kongregační vytvářejí rodinu církví, v nichž je rozhodující moc rozdělena v různé míře mezi sbory, jejich členská shromáždění, volené synody a jejich orgány. Jejich charakteristikou je výrazný vliv laických členů v řízení církve vycházející teologicky z protestantského pojetí všeobecného kněžství věřících. Jedná se o pět církví:

- Českobratrskou církev evangelickou
- Církev bratrskou
- Bratrskou jednotu baptistů
- Evangelickou církev augsburského vyznání v ČR
- Slezskou církev evangelickou augsburského vyznání

Tyto církve užívají ke své správě typicky trojúrovňovou hierarchii orgánů, menší a lokální církve hierarchii pouze dvojúrovňovou:

- sbor či farnost
- oblast či seniorát
- ústředí v České republice.

3.4.1 Modelové struktury církví a jejich odlišnosti

Struktura orgánů a jejich fungování u výše zmíněných pěti církví je velmi podobná a u některých církví dokonce prakticky identická. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl, že na modelu církve Českobratrské evangelické představím fungování struktury církví využívajících ke své správě právě

¹⁵⁶ *Ústava Jednoty bratrské*. část pátá – synod, část šestá – rada Jednoty bratrské, část sedmá – úzká rada, část osmá – výkonná rada.

¹⁵⁷ Mezi významnými biskupy lze uvést např. Jana Blahoslava, Jana Amose Komenského a hraběte Zinzendorfa (zakladatele exilního Ochranova).

¹⁵⁸ *Ústava Jednoty bratrské*. část jedenáctá § 27 ordinace.

zásad presbyterně-synodních.¹⁵⁹ Církev výslovně kongregační nalezneme v této kategorii jen jednu, a je jí Bratrská jednota baptistů, jejíž strukturu též podrobně představím. Pro ostatní církevní subjekty platí, že využívají podobně jako Českobratrská církev evangelická zásad presbyterně-synodních. Zvláštní, poněkud odchylný model struktury má i Církev bratrská, která je na pomezí kongregačního a presbyterně-synodního zřízení. Z toho důvodu u těchto dalších církví popíšu jen příklady jejich odlišností.

3.4.2 Českobratrská církev evangelická

Českobratrská církev evangelická vznikla v roce 1918 sloučením českých luterských a reformovaných církví v Čechách a na Moravě. Tyto církve se ustavily za tolerance Josefa II. Českobratrská církev evangelická se hlásí k tradici utrakvismu, Jednoty bratrské, německé a švýcarské reformace. Církev využívá ve svém zřízení zásad presbyterně-synodních a třístupňové struktury církve a usiluje, aby církev byla vedena stejnou měrou duchovními i laiky. Za důležitý princip považuje jejich vyrovnaný počet v orgánech církve, což se projevuje skutečností, že v čele každé úrovně církve stojí duchovní (senior) a laik (kurátor). Církev českobratrská evangelická považuje sama svoji strukturu za demokratickou.¹⁶⁰ Církev přiznává svým členům řadu práv a povinností včetně účasti na správě církve. Hlasovací právo mají členové církve, kteří plní své povinnosti a jsou starší 18 let.¹⁶¹ Struktura církve je následující:

- I. místní farní sbor
- II. seniorátní sbor
- III. povšechný sbor^{162 163}

Církev se vyznačuje tím, že každou svoji úroveň považuje za svébytné společenství věřících, za „sbor“. Proto je struktura orgánu každého stupně identická. Každý sbor má shromáždění, správní orgán a své představitele. Pravidla u každého orgánu jsou taktéž prakticky totožná, orgán je schopen jednat, pakliže je přítomná nadpoloviční většina jeho členů, usnesení jsou ve většině přijímána nadpoloviční většinou přítomných, pokud není církevním zřízením či řádem vyžadována jiná většina.¹⁶⁴

Základní jednotkou je místní farní sbor, který tvoří náboženskou obec v dané lokalitě a obvykle do něj v České republice spadá několik okolních obcí. Farní sbor disponuje právní subjektivitou a jeho úkolem je utvářet náboženský život, konat bohoslužebná shromáždění, spravovat své záležitosti a

¹⁵⁹ Rozhodování rozděleno mezi staršovstvo-presbyterstvo sboru a volený synod.

¹⁶⁰ FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo*, s. 181.

¹⁶¹ *Církevní zřízení*. hlava I. Obecná ustanovení § 2. Práva a povinnosti členů církve odst. 3.

¹⁶² Myšleno celá církev.

¹⁶³ *Církevní zřízení*. hlava I. Obecná ustanovení § 4. Církevní sbory.

¹⁶⁴ *Církevní zřízení*. hlava I. Obecná ustanovení § 6. Vedení a správa církve.

volit své představitele a zástupce do orgánů církve. Jeho orgány jsou shromáždění farního sboru, staršovstvo a další představitelé.¹⁶⁵

Základním řídicím orgánem, který volí členy správních orgánů, usnází se o základních směrnících a stanovuje fungování sboru, je shromáždění. Sborové shromáždění se schází minimálně jednou ročně, většinou bývá svoláváno staršovstvem a jeho členy jsou členové daného místního farního sboru, kteří disponují hlasovacím právem. Sborové shromáždění je volebním orgánem pro volbu správních orgánů sboru, tudíž volí staršovstvo, dále volí duchovní představitele sboru: faráře nebo jáhna sboru, a to z osob, které mají dekret volitelnosti za duchovního.^{166 167}

Staršovstvo je správním orgánem farního sboru. Společně s farářem má za úkol pečovat o sborový život duchovní i správní a usiluje o naplňování Písma svatého, církevního zřízení a dalších církevních řádů. Členem staršovstva může být zvolen člen církve, který dosáhl 21 let. Členové staršovstva jsou voleni na šestileté funkční období. Staršovstvo též volí ze svého středu kurátora sboru, jakožto nejvyššího laického představitele, dále ze svého středu volí poslance konventu (shromáždění seniorátního sboru) a též poslance seniorátního shromáždění Jeronýmovy jednoty¹⁶⁸. Představiteli sboru jsou ve věcech duchovních farář a ve věcech „světských“ (praktických) kurátor.¹⁶⁹

Seniorát je sdružení sborů v dané lokalitě. Českobratrská církev evangelická pro svou správu využívá čtrnácti seniorátů. Podobně jako na úrovni místních sborů má i seniorát své shromáždění – konvent, správní orgán – seniorátní výbor a představitele: seniora a seniorátního kurátora.¹⁷⁰

Konvent je utvářen poslanci zvolenými staršovstvy sborů a zástupci kazatelských stanic, faráři a jáhny a členy seniorátního výboru. Zasedání konventu se konají zpravidla jednou do roka a jsou svolávána seniorátním výborem. V mimořádných případech může být konvent svolán, požádá-li o to alespoň třetina poslanců konventu nebo třetina staršovstev sborů. Kromě jednání o životě seniorátu a kooperaci činností sborů je úkolem konventu volba čtyř nebo šesti členů seniorátního výboru, včetně volby seniora a seniorátního kurátora.¹⁷¹ Konvent volí s čtyřletým funkčním obdobím poslance na synod, se šestiletým funkčním obdobím členy pastýřské rady, dva členy seniorátního představenstva Jeronýmovy jednoty a též volí seniorátní faráře a jáhny. Konvent má též možnost iniciovat návrh, který bude projednáván na synodu.¹⁷²

¹⁶⁵ *Církevní zřízení*. hlava II. Farní sbor § 21. Řízení a správa sboru a kazatelské stanice.

¹⁶⁶ *Církevní zřízení*. hlava II. Farní sbor § 22. Sborové shromáždění.

¹⁶⁷ Pro faráře teologické studium na ETF UK a absolvovaný vikariát, případně VOŠ pro jáhny. Dále kazatelský slib.

¹⁶⁸ Jeronýmova jednota je rozvojový fond ČCE určený především pro opravy budov a varhan.

¹⁶⁹ *Církevní zřízení*. hlava II. Farní sbor § 23. Staršovstvo.

¹⁷⁰ *Církevní zřízení*. hlava III. Seniorát § 24. Seniorátní příslušnost a správa.

¹⁷¹ Volitelnost do seniorátního výboru je podmíněna věkem nižším než 70 let.

¹⁷² *Církevní zřízení*. hlava III. Seniorát § 25. Seniorátní shromáždění (konvent).

Seniorátní výbor je správním orgánem seniorátu. Jedná se o exekutivní orgán, který jedná a rozhoduje o záležitostech seniorátu, k nimž není potřebný souhlas konventu.¹⁷³

Nejvyšším stupněm v struktuře Českobratrské církve evangelické je povšechný sbor. Povšechný sbor je chápán jako sdružení všech seniorátních sborů a v nich působících místních farních sborů.¹⁷⁴ Shromážděním povšechného sboru je synod. Jeho členy jsou poslanci zvolení jednotlivými konventy, senioři a seniorátní kurátoři, členové synodní rady a dva zástupci pedagogů Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy, kteří jsou zároveň členy církve.¹⁷⁵ Synod disponuje právem povolát další členy církve s hlasem poradním, kteří však mají právo zúčastnit se jednání a mohou podávat návrhy. V rámci synodu fungují i odborné pracovní komise, které jsou poradními orgány synodu. Synod se o zásadních otázkách církve a o otázkách učení církve usnává dvoutřetinovou většinou všech členů, na schválení ostatního zákonodárství postačuje nadpoloviční většina členů. Synod volí nejvyšší představitele církve: synodního seniora a synodního kurátora a jejich první a druhé náměstky – ti pak tvoří synodní radu.¹⁷⁶

Nejvyšším správním orgánem církve je synodní rada sídlící v Praze. Jejími úkoly je zajištění fungování ústřední církevní kanceláře, realizace přijatých usnesení synodu a výklad církevního zřízení. Práce je rozdělena především v rovině duchovní a laické mezi synodního seniora a synodního kurátora a jejich náměstky. Synodní rada dle potřeby zřizuje odbory jakožto pracovní orgány.¹⁷⁷

Pokud by vyvstala v církvi otázka sloučení Českobratrské církve evangelické s jinou církví, je zapotřebí svolat generální sněm, který tvoří představitelé všech sborů církve, členové synodní rady a seniorátních výborů a k usnesení o spojení je zapotřebí dvoutřetinová většina přítomných.¹⁷⁸

3.4.3 Evangelická církev a. v. a Slezská evangelická církev a. v.

Podobné struktury jako Českobratrská církev evangelická, využívá ke své správě též Slezská evangelická církev augsburského vyznání a Evangelická církev augsburského vyznání v České republice. Obě sdílí zásadu vyrovnaného počtu laiků a duchovních reprezentovaných v církevních orgánech, ale první z nich kvůli nízkému počtu sborů na území České republiky využívá pouze struktury dvoustupňové, která vynechává seniorátní úroveň.¹⁷⁹ Některé orgány označují jiným názvoslovím, staršovstvo sboru je například sborovým presbyterstvem, ale i přes rozdílné názvosloví

¹⁷³ *Církevní zřízení*. hlava III. Seniorát § 26. Seniorátní výbor a senior.

¹⁷⁴ *Církevní zřízení*. hlava IV. Povšechný sbor § 27. Řízení a správa církve.

¹⁷⁵ ETF UK slouží řadě protestantských církví jako teologické učiliště.

¹⁷⁶ *Církevní zřízení*. hlava IV. Povšechný sbor § 28. Shromáždění povšechného sboru (synod) a § 29. Předsednictvo synodu a § 31. Synodní senior.

¹⁷⁷ *Církevní zřízení*. hlava IV. Povšechný sbor § 30. Synodní rada.

¹⁷⁸ *Církevní zřízení*. hlava V. Generální sněm § 33. Složení a svolání generálního sněmu a § 34. Kompetence generálního sněmu.

¹⁷⁹ *Statut Evangelické církve augsburského vyznání*. Článek 5, 8-17, 19-20, 23.

je fungování orgánů a struktura prakticky totožná. Slezská evangelická církev augsburského vyznání má navíc kratší, čtyřleté období u většiny mandátů.¹⁸⁰

3.4.4 Bratrská jednota baptistů

Baptisté, jakožto křesťanský směr vyznávající křest až na základě vědomé víry v dospělosti, vznikli na počátku 17. století v Anglii. Baptistické sbory vznikly na našem území již v první polovině 19. stol. Hlásí se k duchovnímu a biblickému odkazu anabaptistů z doby reformační a též k zásadám staré Jednoty bratrské. Za první republiky byla většina sborů registrována jakožto Bratrská jednota Chelčického, avšak kongregační model jim bránil přijmout státní uznání, vytvořit ústředí a některé sbory zůstaly nezávislé. Komunistické zřízení dotlačilo církev k velkým kompromisům s kongregačním modelem a k vytvoření silnějšího vedení církve. Po pádu komunismu se baptisté navrátili ke kongregačnímu modelu téměř nezávislých sborů.¹⁸¹

Pro strukturu Bratrské jednoty baptistů je typický důraz na samosprávnost jednotlivých sborů. Církev je prakticky jejich dobrovolným volným sdružením. Sbor je chápán jako plnohodnotná místní církev ve smyslu novozákonních městských církví. Disponuje pravomocemi, které mu samostatně bez závislosti na ústředí umožňují vytvářet rozhodnutí. Každý sbor Bratrské jednoty baptistů má svůj vlastní základní řád sboru, v němž je zakotveno fungování sboru a jeho orgány. Oproti tomu ústředí a jeho orgány plní ceremoniálně-reprezentační úlohu zahrnující koordinaci misijní spolupráce sborů a reprezentaci církve navenek. Struktura církve je dvojstupňová v linii sboru, jakožto místní církev a ústředí a jeho orgánů.¹⁸²

Volební řád Bratrské jednoty baptistů přiznává všem zletilým členům církve volební právo. „*Každý plnoprávný člen sboru BJB má po dovršení 18 let aktivní volební právo a pasivní volební právo. Pro určité funkce stanoví tento volební řád další podmínky.*“¹⁸³ Od členů se očekává, že se budou zodpovědně podílet na sborovém obecnství a fungování sboru. Sbor má základní čtyři orgány, kterými jsou, sborové shromáždění, sborové staršovstvo, sborová rada a revizní komise.¹⁸⁴

Sborové shromáždění je ústředním orgánem každého sboru a jeho členy jsou všichni členové sboru. Právním sborového shromáždění je rozhodovat jak o duchovní, tak organizační stránce života sboru. Členové mají právo participovat na směřování sboru a nesou zodpovědnost za jeho fungování a výběr duchovních a představitelů sboru. Zpravidla bývá sborové shromáždění svoláváno z popudu sborového staršovstva z kazatelny daného sboru, a to minimálně s týdenním předstihem; lze ho svolat

¹⁸⁰ Zřízení slezské církve evangelické augsburského vyznání v České republice, s. 7-27, 35-51.

¹⁸¹ NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 125-136.

¹⁸² NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 137-138.

¹⁸³ *Volební řád Bratrské jednoty baptistů*. II. odst. 1.

¹⁸⁴ *Základní řád sboru BJB*. § 12 odst. 1. – 5.

i z iniciativy členů sboru na základě návrhu jedné třetiny členů. Sborové shromáždění je usnášeníschopné za účasti poloviny všech členů sboru. V případě nedostatečného počtu přítomných se koná sborové shromáždění se stejným programem při alespoň třetinovém kvoru. Tento prvek je zaveden kvůli nebezpečí paralyzování sboru nízkou účastí, ale přesto vyžaduje reprezentativní počet přítomných. Ve většině záležitostí rozhoduje sborové shromáždění prostou většinou přítomných s tím, že církevní předpis může pro určitá hlasování stanovit jinou potřebnou většinu.¹⁸⁵

Hlavním úkolem sborového shromáždění je volba představitelů, reprezentantů a duchovních sboru. Volby lze rozdělit do dvou kategorií. První jsou volby orgánů a funkcionářů sboru, správce sboru, kazatele a jeho zástupce, sborového staršovstva a rady, diaconů a vedoucích jednotlivých služeb, volební a revizní komise. Druhou kategorií je volba reprezentantů sboru v celocírkevních orgánech. Sbor je reprezentován podle počtu svých členů na sjezdu delegátů a dále sbor volí dva zástupce do rady zástupců sborů. Základní řád sboru stanoví, že vlastní volby jsou tajné. Každý člen sboru má možnost si vyzvednout volební lístek nejméně týden před volbami a příslušně jej upravit. Zvoleni jsou ti kandidáti, kteří obdrželi souhlas nadpoloviční většiny přítomných členů sboru s volebním právem, pokud si sborové shromáždění nestanovilo počet vyšší.¹⁸⁶ Všechny volby v rámci sboru probíhají v duchu zastupitelské demokracie a je kladen důraz na dostatečný počet kandidátů na výše zmiňované funkce. U duchovních se při kandidatuře také přihlíží, zda splňují biblický předpoklad pro výkon funkce. Důležitým prvkem je i ustanovení o odvolání, které umožňuje odvolat představitele stejným způsobem, jakým byli zvoleni.¹⁸⁷

Dle ústavy Bratrské jednoty baptistů má církev čtyři ústřední orgány, kterými jsou sjezd delegátů, výkonný výbor, rada zástupců sborů a revizní komise. K pochopení struktury a fungování vztahu mezi jednotlivými sbory a ústředím a jeho orgány je důležité si uvědomit, že žádný z orgánů ústředí nedisponuje exekutivní mocí vůči sborům, sbory jsou samosprávné a vměšování ústředních orgánů je považováno za nežádoucí.

Nejvyšším orgánem církve je sjezd delegátů, obvykle konaný jednou ročně. Na sjezdu delegátů je reprezentován každý sbor a počet hlasovacích mandátů se odvíjí od velikosti sboru; za každých započatých 50 členů má sbor právo na jeden hlasovací mandát.¹⁸⁸ Poradním hlasem disponují kazatelé, členové výkonného výboru, členové revizní komise a představitelé odborů církve. Sjezd delegátů je usnášeníschopný při splnění dvou podmínek: účasti dvou třetin všech delegátů a zároveň účasti zástupců minimálně tří čtvrtin sborů. Jednání sjezdu delegátů je veřejné a mohou se jej účastnit členové církve a pozvaní hosté. Sjezd delegátů disponuje legislativními pravomocemi a za souhlasu

¹⁸⁵ *Základní řád sboru BJB.* § 12 odst. 1.

¹⁸⁶ *Základní řád sboru BJB.* § 21 odst. 5.

¹⁸⁷ *Základní řád sboru BJB.* § 25.

¹⁸⁸ *Volební řád Bratrské jednoty baptistů.* III. odst. 1. Volba delegátů na Sjezdu delegátů.

dvou třetin všech delegátů smí měnit základní dokumenty: ústavu, organizační řád a základní dokument Bratrské jednoty baptistů. Kromě této pravomoci disponuje sjezd delegátů celou řadou legislativních a kontrolních pravomocí a jedná se o orgán, který volí výkonný výbor církve. Zároveň se jedná o jediný orgán, který má při dvoutřetinové shodě právo přijmout do svazku nový sbor, či sbor ze svazku vyloučit.¹⁸⁹

Výkonný výbor je pětičlenný orgán církve. Skládá se z předsedy, místopředsedy, tajemníka a dvou řadových členů. Hlavním úkolem tohoto vrcholného orgánu církve je reprezentace Bratrské jednoty baptistů navenek, komunikuje za církev s orgány státní správy, Ekumenické rady církví a se zahraničními církvemi a organizacemi, například se Světovým svazem baptistů. Dále koordinuje spolupráci jak po organizační, tak i duchovní stránce napříč církví a zajišťuje fungování církve. Ačkoliv se jedná o vrcholný orgán církve, tak nedisponuje exekutivní pravomocí, která by mu umožňovala zasahovat do záležitostí jednotlivých sborů.¹⁹⁰

Rada zástupců církve se schází mezi jednotlivými konferencemi delegátů. Jedná se o orgán, na němž je každý sbor baptistické církve zastoupen právě dvěma svými zástupci, které si volí sborové shromáždění a jedním zástupcem sborových odborů (odbor sester, odbor pro práci s dětmi, odbor mládeže, odbor diakonů a dalšími). Orgán nedisponuje žádnou rozhodovací pravomocí a jeho hlavním úkolem je koordinace činnosti církve. Je usnášeníschopný při dvoutřetinovém kvóru a rozhoduje prostou většinou. Revizní komise je tříčlenný kontrolní orgán. Je volena s čtyřletým mandátem a jejím úkolem je kontrolovat církevní hospodaření a účetnictví.¹⁹¹

3.4.5 Církev bratrská

Církev bratrská vznikla z působení několika misí svobodných evangelických církví v druhé polovině 19. stol. ve východních Čechách a v Praze. Po vzniku republiky v roce 1918 přijala církev jméno Jednota českobratrská, později Církev bratrská. Hlásí se k odkazu české reformace, Komenského Jednoty bratrské a k evangelikalismu. Církev bratrská je členem volné evangelikální aliance protestantských církví (International Federation of Free Evangelical Churches).¹⁹²

Církev bratrská je církví, v jejímž zřízení a struktuře můžeme nacházet více odlišností od uvedených modelů. Kombinuje prvky kongregačního a synodního zřízení. Přitom netrvá důsledně na rozdělení laické a kazatelské role. Struktura církve je třístupňová – sbory, regionální senioráty a ústřední orgány (konference a rada). Sbory v Církvi bratrské disponují velmi vysokou mírou rozhodovací

¹⁸⁹ *Organizační řád Bratrské jednoty baptistů*. B Orgány BJB I. Sjezd delegátů odst. 1.-12.

¹⁹⁰ *Organizační řád Bratrské jednoty baptistů*. B Orgány BJB III. Výkonný výbor odst. 1.-9.

¹⁹¹ *Organizační řád Bratrské jednoty baptistů*. B Orgány BJB II. Rada zástupců sborů odst. 1.-3.

¹⁹² NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 209-220.

autonomie, ale zároveň jsou podřízeny rozhodnutím ústředních orgánů církve, které například vykonávají vizitace sboru.

Podobně jako u Českobratrské církve evangelické je nejvyšším orgánem sboru členské shromáždění tvořené členy daného sboru. Hlasovacím právem disponují všichni zletilí členové sboru. Všichni členové církve mají právo aktivní účasti na jednáních členského shromáždění svého sboru, kde se mohou účastnit diskuse, podávat dotazy a připomínky k fungování a životu sboru.¹⁹³ Členské shromáždění je svoláváno staršovstvem sboru nebo na návrh jedné třetiny všech členů s hlasovacím právem. Členskému shromáždění předsedá správce sboru (většinou kazatel), nebo staršovstvem pověřený člen, v případě vizitace vizitátor, v případě hlasování o odvolání kazatele z úřadu senior dané oblasti. Jednání členského shromáždění je neveřejné a o účasti hostů rozhoduje staršovstvo sboru. Z jeho zasedání je veden zápis. Usnášeníschopnost členského shromáždění je dána přítomností jedné třetiny všech členů s hlasovacím právem a rozhoduje nadpoloviční většinou. Při volbě správce sboru, rozhodování o prodloužení mandátu kazatele,¹⁹⁴ o nakládání s nemovitým majetkem sboru, či o návrzích na sloučení, rozdělení či zrušení sboru je ke schválení vyžadována účast nadpoloviční většiny členů s hlasovacím právem a dvoutřetinová většina hlasů přítomných členů.¹⁹⁵ Členskému shromáždění jakožto nejvyššímu orgánu místního sboru také náleží právo zrušit či pozastavit rozhodnutí staršovstva či jiných orgánů sboru.¹⁹⁶

Kromě otázek správy a života sboru je úkolem členského shromáždění volit a odvolávat staršovstvo jako celek, jakož i odvolávat a volit jednotlivé členy staršovstva. Pro volbu staršovstva a jeho členů je potřeba zvolit tříčlennou volební komisi. Volební komise má za úkol vést rozhovory a průzkum při hledání kandidátů, pokud je nedostatek zájemců, a (snad překvapivě) právo předem posoudit vhodnost kandidátů na základě biblických kritérií. Předpokladem pro kandidaturu na člena staršovstva bývá požadavek čtyřletého členství v církvi, který však lze po schválení členským shromážděním zrušit. Hlasování probíhá tajně a pro první kolo volby může být umožněno členům i předstihové hlasování.¹⁹⁷ Členské shromáždění též volí delegáty, kteří reprezentují sbor na konferenci. Delegáti bývají voleni buď pro konkrétní konferenci nebo až s čtyřletým mandátem.¹⁹⁸

Staršovstvo je řídicím a exekutivním orgánem sboru, který se za svou činnost zodpovídá členskému shromáždění.¹⁹⁹ Staršovstvo má za úkol spravovat, kontrolovat a řídit organizační i duchovní záležitosti sboru. Staršovstvo je tvořeno voleným správcem sboru, minimálně třemi staršími, z nichž musí být zvolen místopředseda, hospodář a zapisovatel, instalovanými kazateli sboru a případně

¹⁹³ *Řád správy Církve bratrské.* § 25 a 26.

¹⁹⁴ Je omezen na dobu určitou na 8, 12, 16 let a po uplynutí lhůty se musí prodlužovat.

¹⁹⁵ *Řád správy Církve bratrské.* § 43–47.

¹⁹⁶ *Ústava Církve bratrské.*, čl. 4 odst. 7.

¹⁹⁷ *Řád správy Církve bratrské.* § 54–67.

¹⁹⁸ *Řád správy Církve bratrské.* § 68–70.

¹⁹⁹ *Ústava Církve bratrské.*, čl. 4 odst. 8.

vikářem,²⁰⁰ který nedisponuje hlasovacím právem na staršovstvu. Staršovstvo má právo vytvářet pro určitý úsek sborových služeb sborovou radu, zároveň pověřuje vedoucí služeb (dětských besídek, mládeží, skupinek apod.), kteří jsou mu odpovědní. Starší jsou voleni s čtyřletým mandátem, který je prodloužitelný maximálně o tři měsíce za předpokladu, že není zvoleno nové staršovstvo. Usnášeníschopnost staršovstva je dána přítomností poloviny jeho členů, nejméně však tří osob.²⁰¹ Sbory mají možnost též zakládat samostatné misijní stanice. Ty ustavují podobné orgány jako sbor a kopírují sborovou strukturu, například vytvářejí vlastní místní staršovstva.²⁰²

Regionální senioráty jsou jako poradní úroveň zřizovány Radou Církve bratrské. Jedná se o uskupení zeměpisně blízkých sborů, které vznikají za účelem kooperace na službě a misi daných sborů.

Ústředními orgány Církve bratrské jsou konference a rada. Nejvyšším orgánem je konference, která je shromážděním delegátů jednotlivých sborů.²⁰³ Na jednání konference vysílá každý sbor za každých šedesát započatých členů jednoho delegáta s tím, že prvním delegátem bývá automaticky správce sboru a druhým člen, který není kazatelem.²⁰⁴ Konference je svolávána minimálně jednou ročně radou nebo návrh jedné třetiny všech sborů. Konference je legislativním orgánem a je oprávněna měnit řád a ústavu Církve bratrské. Konference je též orgánem, který volí předsedu Rady Církve bratrské, dva místopředsedy a členy rady. U předsedy rady je požadavek, aby byl ordinovaným kazatelem, měl zkušenost správce sboru, znalost světových jazyků a vysokoškolské vzdělání v oboru teologie.²⁰⁵ Rada je vrcholným exekutivním orgánem Církve bratrské. Úkolem rady je vykonávat usnesení konference a řídit církev. Rada má devět členů a dbá se, aby členy rady byli minimálně tři osoby bez kazatelské ordinace a nejméně tři správci sborů. Její funkční období je čtyřleté.

²⁰⁰ Vikář je mladší duchovní a jeho úkol spočívá v přípravě na kazatelský úřad.

²⁰¹ *Řád správy Církve bratrské.* § 71-86.

²⁰² *Řád správy Církve bratrské.* § 87-88.

²⁰³ *Ústava Církve bratrské.*, čl. 6 odst. 1-5.

²⁰⁴ *Řád správy Církve bratrské.* § 123-136.

²⁰⁵ *Řád správy Církve bratrské.* § 160-167.

4. Analýza prvků zastupitelské demokracie

V této části práce provedu analýzu prvků zastupitelské demokracie ve výše uvedených církvích. Zaměřím se též na některé demokratické deficity čili slabá místa fungování demokracie podle základních dokumentů, ústav a řádů církví. Církev budu analyzovat po skupinách definovaných v minulé kapitole.

4.1 Římskokatolická církev

Rozhodovací právo v římskokatolické církvi probíhá zcela programově odshora skrze hierarchickou strukturu a z toho důvodu nelze zřízení římskokatolické církve považovat za souladné se zásadami zastupitelské demokracie. Prvky demokracie, jakožto volby farních rad a orgánů, jsou spíše výjimkou a nemají vliv na celkový charakter církve. Demokratická volba probíhá až na úrovni volby hlavy církve skrze svolané konkláve kardinálů.

Dalšími předpoklady jsou přístup k církevním informacím a svoboda slova. Přístup k informacím a dokumentům církve je velmi limitovaný. V dnešní době již samozřejmě není možné omezit svobodu slova laikům, avšak představitelé církve se mohou dostat do konfliktu s nadřízenými.²⁰⁶ Členství v církvi je sice velmi inkluzivní, za člena církve je považován každý pokřtěný, ale církev se výrazně dělí na laický a duchovenský stav. Pouze duchovenský stav však má reálné „občanství“, čili možnost ovlivnit směřování církve. Sdružování členů církve do náboženských spolků a společností je běžné a skrze různé právnické osoby kanonického práva i právně zabezpečené.

4.2 Církev s episkopálním prvkem

Církev s episkopálním prvkem jsem rozdělil na dvě skupiny. Na církev, které navazují na katolicitu, univerzálnost původní církve a na tři protestantské církve s episkopálním prvkem.

Co se týče tří církví první skupiny, husité a starokatolíci vznikli v rámci liberalizace a demokratizace římskokatolické církve, u české pravoslavné církve podobný proces vznikl zřejmě při jejím ustavení za první republiky. Všechny církve mají převažující vliv laiků v rámci farností a farních rad. Farní shromáždění mají vliv na výběr duchovního farností. Co se týče vyšších úrovní správy, je zde snaha zachovat významné zastoupení laiků a obvyklý synodní princip zastoupení laiků i duchovních ve všech orgánech církve. Nicméně, až na starokatolíky, je systém konstituování vyšších úrovní shromáždění velmi komplikovaný a obsahuje množství nevolených virilistů např. dosavadní církevní radu, zástupce nižších a vyšších úrovní výkonných orgánů a další, čímž vzniká demokratický deficit a možnost prosazovat vůli skupin ve vedení oproti vůli řadových členů.

²⁰⁶ Viz např. napomenutí prof. Halíka pražským arcibiskupem ze dne 15. ledna vydané v *Acta Curiae Archiepiscopalis Pragensis*.

Co se týče svobody přístupu k informacím a svobody projevu, je běžné, že stanovy garantují obojí, vyjadřování členů k církevním záležitostem i přístup k dokumentům. Svoboda sdružování v rámci církvi je obtížně posouditelným tématem, avšak zmiňované církve nebrání svým členům ve sdružování v rámci laických aktivit. Všechny uvedené církve ve svých právních dokumentech přiznávají svým členům právo na správu církevních záležitostí, a proto předpoklad inkluzivního členství je naplněn.

Druhou skupinu protestantských církví, obsahující Evangelickou církev metodistickou, Apoštolskou církev a současnou Jednotu bratrskou, lze dohromady charakterizovat jako církve, kde vládne silné přesvědčení, že duchovní moc má být uplatňována shora, z pozice duchovních autorit, které jsou Bohem vybrané a pověřené. U těchto církví moc vychází z církevní hierarchie, nikoli z členské základny. Z toho vyplývají značné demokratické deficity v ustanovování všech orgánů, jakkoliv je zachováno zdání demokratické dělby moci. Projevuje se to přidělováním duchovních a správců sborům z ústředí církve. Podobně jsou sboroví starší (resp. členové farní konference) vybíráni, nikoli voleni. Jednou z příčin demokratického deficitu u metodistické církve je také mnoho úrovní orgánů mezi biskupy a jednotlivými farnostmi a jejich členy, což odpovídá velké distanci mezi členy a centrem rozhodování, tento jev²⁰⁷ popisuje britský politolog Simon Hix.²⁰⁸ V Apoštolské církvi existuje velký důraz na učení o hierarchické a delegované autoritě a poslušnosti členů, proto se nepředpokládá, že by se řadový člen církve měl negativně vyjadřovat o autoritách.²⁰⁹ V Jednotě bratrské došlo po rozkolu k upevnění autorit na úkor demokratické tvorby institucí.²¹⁰

Zatímco u metodistů je přístup k informacím a svoboda projevu vcelku nelimitována a orgány jsou poměrně otevřené naslouchat členské základně, tak u posledních dvou církví je rozhodování orgánů programově uzavřené a mnohdy neveřejné. Učení o hierarchické a delegované autoritě a také o povinném postupu napomínání a kázně limituje také právo členů se negativně vyjadřovat k autoritám. V církvích vznikají různé duchovní, sociální a misijní spolky, které rozšiřují šíři života, avšak jejich pozice odpovídá míře autoritativního vedení.

Všechny tři církve jsou vyznavačské čili pro naplnění plnoprávného členství umožňujícího podíl na rozhodování vyžadují speciální podmínky. Tím není naplněna kategorie inkluzivního členství.

Všech šest jmenovaných církví se tedy se zastupitelskou demokracií a jejími principy vypořádává v různé míře.

²⁰⁷ Demokratický deficit.

²⁰⁸ HIX, Simon. *The End of Democracy in Europe?*, s. 2.

²⁰⁹ NEE, Watchman. *Spiritual Authority*, s. 67–68.

²¹⁰ NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 367.

4.3 Protestantské církve synodně-kongregační a kongregační

U církví ve skupině synodně-kongregačních a kongregačních lze nalézt velké množství prvků zastupitelské demokracie. V první řadě všechny tyto církve zakořenily do svých zřízení, ústav, statutů a dalších typů základních dokumentů prvek inkluzivního členství, které zahrnuje všechny zletilé členy církve, včetně práva jednat a hlasovat na členských shromážděních.

U těchto církví zároveň dochází k výběru představitelů sborů, reprezentantů v orgánech církve a duchovních skrze volby konané na členských shromážděních. Tím dochází ve strukturách této skupiny církví k zakotvení kritéria volby představitelů, které Robert Dahl považuje za jeden z předpokladů pro fungování demokracie. Skutečnost, že moc není vykonávána členy přímo, ale skrze jimi volené zástupce, kteří reprezentují jejich zájmy uvnitř církve, potvrzuje fakt, že tyto církve využívají zastupitelské demokracie. Deficitem u některých tříúrovňových církví je nepřímá volba vrcholného zastupitelského orgánu, synodu. Dále existují virilisté, členové zastupitelských orgánů s automatickým mandátem z titulu obvykle duchovní služby. Slouží to ke zjednodušení praktického života a komunikace, a je to velmi omezené, např. jen na faráře v rámci staršovstva nebo zástupce akademické obce teologické fakulty v synodu, a vzhledem k jejich počtu a volenosti to nenarušuje demokratický charakter rozhodování.

Zároveň větší část z těchto církví omezuje funkční období představitelů, členů orgánů nebo duchovních, případně nedoporučuje jejich účast v jedné pozici po delší období.²¹¹ Zároveň svými vnitřními předpisy stanovují pravidla pro konání spravedlivých a svobodných voleb. Některé církve, například Slezská evangelická církev augsburského vyznání nebo Bratrská jednota baptistů, využívá k hlasování o jménech důsledně tajné volby, zatímco sbory jiných církví používají převážně hlasování zvednutím ruky.

Svoboda projevu a alternativní zdroje informací patří k obtížně měřitelným prvkům demokracie v rámci korporací, jakými jsou církve. Přesto ji lze částečně dokumentovat například na existenci svobodných a nezávislých církevních médií, a otevřených diskusních internetových portálech, stojící mimo církevní hierarchii.²¹²

U těchto církví prakticky nenalezneme demokratické deficity nebo přechodné modely, které by naznačovaly, že se nejedná o systém, který by se maskoval za demokratickými zásadami.

²¹¹ Například doporučení nevykonávat kazatelský úřad na jednom místě delší dobu než 10 let.

²¹² Například diskusní baptistický portál notabene.granosalis.cz/

Závěr

V této práci jsem se snažil nastínit původ, aplikaci a fungování zastupitelské demokracie v církvi. Omezil jsem se při tom na dvanáct církví v České republice, které jsou členy Ekumenické rady církví a přidruženou římskokatolickou církev, jakožto reprezentativní vzorek církví, které jsou jednak početné a také mají vliv na státní církevní politiku. V současnosti i odborná veřejnost často hledí na církev jako na z podstaty nedemokratický subjekt.²¹³ Tuto představu vyvolává omezená optika přehlížející rozmanitost církví v celé škále křesťanství a skutečnost, že někteří církevní představitelé tvrdí, že církev ze své Božské podstaty nemá být demokracií.²¹⁴

Všechny křesťanské církve se odvolávají k Bibli, jakožto k základnímu posvátnému textu. Proto jsem v této práci nejprve prozkoumal zdroje demokracie, které církve mohou ze Starého a Nového zákona načerpat. Ve Starém zákoně jsme našli zdroje dělby moci, omezení vladařské moci v rámci „židovské konstituční monarchie“, liberalismus v diskusi nad Zákonem a základy rovnosti uvnitř židovských obcí. V Novém zákoně nacházíme církev jakožto shromáždění věřících křesťanů, které má svoji strukturu a úřady. Avšak platí, že církevní úřad nemá zakládat nerovnost mezi křesťany, neboť, „*chce-li někdo být první, ať je poslední ze všech a služebník všech.*“²¹⁵ Dále Nový zákon přináší rovnost mezi věřícími bez ohledu na třídu, postavení, etnicitu, pohlaví a majetek. V dějinách církví sledujeme úpadek těchto ideálů a jejich postupný návrat, které si vynutily vznik církevních kolegiálních orgánů, kapitul, řádů a univerzit. Reformace navrátila církev k pramenům, tj. zpět k biblickému ideálu, ke vzdělanosti, rozšířila dostupnost biblického textu a konfrontovala společnost se strukturami římské doby. Reformace znovuobjevila princip všeobecného kněžství věřících a jejich podílu na správě církve. Církve a jejich komunity se často přizpůsobují společnosti, ve které se vyskytují, a proto skrze dějinný vývoj došlo i k demokratizaci církevních zřízení. Toto vyvrcholilo v období vzniku nových církví po vyhlášení republiky 1918. V současnosti panuje plná náboženská svoboda podle Listiny základních práv a svobod, včetně práva církví si svobodně zvolit své zřízení.

Výzkumnou otázkou bylo nalezení a komparace demokratických principů a prvků zastupitelské demokracie v rámci českých církví. Ve třetí kapitole jsem se věnoval vybraným 12 církevním subjektům a zkoumal jejich základní dokumenty, ústavy, stanovy, řády a další dokumenty. V těchto dokumentech jsem se soustředil na církevní orgány, jejich volby či ustanovování, jejich strukturu a závislosti. Hledal jsem volené orgány, způsoby voleb, délku mandátů a pravomoci orgánů. Ve čtvrté kapitole jsem pak podle informací ze základních dokumentů a řádů, ústav, zřízení, statutů a dalších církevních právních dokumentů jsem posoudil Dahlova a další kritéria pro fungování demokracie.

²¹³ FIALA, Petr. *Katolicismus a politika*, s. 95.

²¹⁴ CONFALONIERI, Luca. *Democracy in the Christian Church*, s. 1.

²¹⁵ *Bible překlad 21. století*. Marek 9:35.

Círky jsem přitom roztrídil do tří skupin. V první skupině byla římskokatolická církev, která kromě volby poradních farních orgánů nevykazuje žádné prvky zastupitelské demokracie ve smyslu skutečnosti, že moc nevychází z členské základny církve, která má minimální možnost ji ovlivnit.

Druhou skupinou byly církve s episkopálním prvkem, které se rozpadly do dvou podskupin na církve, které navazují na katolicitu, univerzálnost původní církve a na tři protestantské církve, které do svých zřízení zahrnuly episkopální prvek. Ve všech z nich se vyskytují v určité míře demokratické deficity, ať už z důvodu velké distance mezi členy a místy rozhodování, případně díky složité struktuře orgánů, ve kterých je rozhodovací moc dělena mezi virilisty a volené delegáty. Moc také vychází zároveň z členské základny, které je obvykle skrze inkluzivní členství přiznáno právo na správu věcí církve, zejména v neduchovních otázkách a zároveň z duchovní správy, která převážně rozhoduje o ustanovování duchovních pro jednotlivé farnosti či sbory. Ve dvou z církví se přitom projevuje významný protisměrný vývoj, kde v učení dochází k odmítání demokracie, jakožto principu správy církve. Nicméně většina z nich neodmítá demokratické principy a usiluje o zapojení členů do správy církve v co možná největší míře.

Třetí skupina zahrnovala protestantské církve synodně-kongregační a kongregační. Jsou to církve, kde moc je rozdělena mezi sbory a jejich zastupitelské orgány a zastupitelské orgány celocírkevní. Většinou je v orgánech použit princip rovného zastoupení duchovních a laiků, který má zdůraznit rovný podíl obou skupin na správě církve. V těchto církvích vychází moc z členské základny, která též povolává svoje kazatele a tím ovlivňuje oba pilíře správy církve. Určitým demokratickým deficitem některých církví z této skupiny je nepřímá volba zastupitelských orgánů vyšších úrovní. Dahlova kritéria jsou zde obecně splněna a demokratické deficity jsou minimální.

V církvích jsme tedy našli řadu prvků zastupitelské demokracie, především svobodnou volbu orgánů náboženských obcí, také jejich představitelů a zástupců ve vyšších církevních orgánech. Někdy i duchovních. Dále samosprávu obcí ve věcech hospodářských a finančních, někde i v duchovních záležitostech. Členové se skrze zastupitelské orgány podílejí také na správě celé církve a jejímu směřování. Názory členů jsou zastupovány skrze reprezentanty ve vyšších orgánech. Většina církví přiznává všem zletilým členům právo vyjadřovat se a podílet se na správě církve, tedy „inkluzivní občanství“ církevní obce. V řadě církví jsou členové povzbuzováni, aby obohacovali názorovou pluralitu v církvi a podíleli se přímo nebo skrze různá sdružení (sociální i duchovní) na službě své církve.

Jsem tedy přesvědčen, že obecný předpoklad církve jako nedemokratické struktury je pouze předsudek díky optice zaměřené pouze na římskokatolickou církev nehledící k šíři života církví, jejich institucionální diverzitě i ke dvěma tisícům let vývoje. Ve všech církvích se nadto dají nalézt určité demokratické prvky.

V naší liberální společnosti však existuje ještě jiný způsob vyjadřování důvěry svým církevním orgánům, který přesahuje rozsah této práce: „Rukama“ – aktivním přístupem ve svém vlastním sboru a církvi, „peněženkou“ – ochotou přispívat finančně na společné dílo a provoz církve a v krajním případě „nohama“, protože nikdo nemůže být členem církve proti své vůli. Je třeba vzít i v úvahu, že v analýze vycházím především z dokumentů církví a šedá je teorie, ale zelený strom života. Život může v různých společenstvích nabývat různých podob bez ohledu na papírové a právní principy.

Bibliografie

Primární zdroje

- APOŠTOLSKÁ CÍRKEV *Ústava Apoštolské církve*. 2018. Olomouc, 2017.
- BRATRSKÁ JEDNOTA BAPTISTŮ. *Organizační řád Bratrské jednoty baptistů*. Cheb, 1995.
- BRATRSKÁ JEDNOTA BAPTISTŮ. *Základní řád sboru BJB*. Jabonec nad Nisou, 2002.
- BRATRSKÁ JEDNOTA BAPTISTŮ. *Volební řád Bratrské jednoty baptistů*. Ostrava, 2006.
- CÍRKEV BRATRSKÁ. *Řád správy Církve bratrské*. Praha, 2019.
- CÍRKEV BRATRSKÁ *Ústava Církve bratrské*. Praha.
- ČESKOBATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ. *Církevní zřízení*. 2019.
- CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ *Ústava Církve československé husitské*. Praha, 2002.
- EVANGELICKÁ CÍRKEV AUGSBURSKÉHO VYZNÁNÍ. *Statut Evangelické církve augsburského vyznání*. Praha, 2019.
- EVANGELICKÁ CÍRKEV METHODISTICKÁ. *Řád Evangelické církve metodistické Výroční konference v České a Slovenské republice*. Česká verze. 2018.
- JEDNOTA BRATRSKÁ. *Ústava Jednoty bratrské*. Liberec, 2019.
- MEZINÁRODNÍ BISKUPSKÁ KONFERENCE UTRECHTSKÉ UNIE. *Statut starokatolických biskupů sjednocených v Utrechtské unii*. Vratislav, 2000.
- PRAVOSLAVNÁ CÍRKEV V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU. *Ústava pravoslavné církve*. Vilémov, 1999.
- ŘÍMSKOKATOLICKÁ CÍRKEV *Kodex kanonického práva: Codex Iuris Canonici*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1993.
- SLEZSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ A. V. *Zřízení slezské církve evangelické augsburského vyznání v České republice*. Český těšín, 2018.
- STAROKATOLICKÁ CÍRKEV V ČR. *Ústava Starokatolické církve v České republice*. Praha, 2019.
- Rejstřík církví a náboženských společností* [online]. Ministerstvo kultury České republiky [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: http://www3.mkcr.cz/cns_internet/. Základní dokumenty církví obsažené v tomto rejstříku

Sekundární zdroje

ABROMEIT, Heidrun a Göttrik WEWER. *Die Kirchen und die Politik: Beiträge zu einem ungeklärten Verhältnis*. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1989. ISBN 9783531120799.

ARISTOTELÉS. *Politika*; přeložil Antonín Kříž. 1939

Bible – český ekumenický překlad: Písmo svaté Starého i Nového zákona včetně deuterokanonických knih. 24. (15. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2018. ISBN 978-80-7545-077-7.

Bible překlad 21. století. 6. opravené vydání. Praha: Biblion z.s., 2019. ISBN 978-80-87282-44-1.

CONFALONIERI, Luca. *Democracy in the Christian Church: An Historical, Theological and Political Case*. T&T Clark International, 2012. ISBN 978-0-567-47264-9.

ČERNÝ, Pavel. *Dynamika života církve: poznámky k praktické eklesiologii*. Praha: Oliva, 1998. Studijní texty Evangelikálního teologického semináře v Praze. ISBN isbn80-85942-34-8.

DAHL, Robert. *O demokracii: průvodce pro občany*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-422-2.

DOUGLAS, J., ed. *Nový biblický slovník*. 2. vyd. Přeložil Alena KOŽELUHOVÁ. Praha: Návrat domů, 2009. ISBN 9788072551934.

FIALA, Petr. *Katolicismus a politika: o politické dimenzi katolicismu v postmoderní době*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1995. ISBN 80-85959-01-1.

FIALA, Petr. *Laboratoř sekularizace: náboženství a politika v ne-náboženské společnosti: český případ*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. Politika a náboženství. ISBN 978-80-7325-141-3.

FILIPI, Pavel. *Církev a církve: kapitoly z ekumenické eklesiologie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. ISBN 80-85959-58-5.

FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*. 4., dopl. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. ISBN 9788073252830.

HIX, Simon. *The End of Democracy in Europe? How the European Union (As Currently Designed) Restricts Political Competition*. Department of Government London School of Economics and Political Science, 2003.

HROZNÝ, Josef. *Český bratr: orgán svobodomyšlných a neodvislých evangeliků českých*. Praha, 01.02.1912, 27(2). Dostupné také z:

HUTCHISON, John. *Biblical Foundations of Democracy*, Journal of Bible and Religion. Journal of Bible and Religion, [online]. JSTOR, 1947, (151) [cit. 2020-03-12].

KACZMAREK, Hieronim. *Stát a církev: český případ* / Hieronim Kaczmarek; z polského originálu Czechy. Kościół i państwo. 1. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2017. ISBN 9788073254377.

KEOGH, Dermot. *A More Open Church in a More Open Society*. The Furrow [online]. 1996, 47(4), 212 [cit. 2020-04-24]. ISSN 00163120.

KOPEČEK, Lubomír a Vít HLOUŠEK, ed. *Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. 1. vyd. V Brně: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003. ISBN 80-210-3195-6.

LEVINSON, Sanford. *How the United States Constitution Contributes to the Democratic Deficit in America*. Drake Law Review [online]. 2006, 55(4), 859-886 [cit. 2020-04-24]. ISSN 00125938. Dostupné z: https://lawreviewdrake.files.wordpress.com/2015/07/lrvol55-4_levinson.pdf.

LUTHER, Martin. *O svobodě křesťanské; Babylonské zajetí* / Martin Luther; [z něm orig. přeložil Bohumír Popelář a Rudolf Říčan; úvodní studii o Lutherovi napsal J. L. Hromádka] [online]. 1935 [cit. 2020-05-02].

NEE, Watchman. *Spiritual Authority*. New York: Christian Fellowship Publishers Inc., 2014.

NEŠPOR, Zdeněk a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*. První vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3315-2.

ROSALIE, J., SLATER. *Teaching and learning Americas Christian history*. San Francisco: CA: Foundation for American Christian Education, 1975. ISBN 978-0912498027.

SUCHÁNEK, Drahomír a Václav DRŠKA. *Církevní dějiny*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 57-62 a 329-394. ISBN 978-80-247-3719-5.

ŠKRABAL, Josef. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011: pramenné dílo*. Praha: Český statistický úřad, 2013. ISBN 978-80-250-2440-9.

ŠMILAUEROVÁ, Adéla. *Generální sněm v prosinci 1918 a spojení českých evangeliků: Právní uznání nové církve ze strany československého státu. Radujme se vždy společně: Českobratrská církev evangelická - 100 let výročí církve* [online]. 2018 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: [https://www.100letce.cz/z-historie/generalni-snem-v-prosinci-1918-a-spojeni-ceskych-evangeliku/](https://www.100letce.cz/z-historie/generalni-snem-v-prosinci-1918-a-spojzeni-ceskych-evangeliku/)

TOCQUEVILLE, Alexis. *Demokracie v Americe*. Vyd. 2., v nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0829-2.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2468-3.

Zákon č. 3/2002 Sb.: Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů.

Teze bakalářské práce

Jméno příjmení: Petr Kobyłka

Název práce v češtině: Prvky zastupitelské demokracie v církvích sdružených v Ekumenické radě církví České republiky

Název práce v anglickém jazyce: The aspects of representative democracy in churches associated in the Ecumenical Council of Churches of the Czech Republic

Akademický rok vypsání: 2018/2019

Jazyk práce: čeština

Typ práce: Bakalářská práce

Obor práce: Politologie a Mezinárodní vztahy

Zásady pro vypracování:

Seznam odborné literatury

BADINI-CONFALONIERI, L. (2012). Democracy in the Christian Church: An historical, theological, and political case. London: T & T Clark.

BALÍK, Stanislav, Ondřej CÍSAŘ a Petr FIALA. Veřejné politiky v České republice v letech 1989-2009. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2010. Srovnávací politologie. ISBN 978-80-7325-236-6. kapitola 2. Církevní politika

DAHL, Robert A. O demokracii: průvodce pro občany. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-422-2.

HAVLÍČEK, Tomáš, Kamila KLINGOROVÁ a Jakub LYSÁK. Atlas náboženství Česka: The atlas of religions in Czechia. Praha: Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3794-5.

KOPEČEK, Lubomír a Vít HLOUŠEK, ed. Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie. V Brně: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003. ISBN 80-210-3195-6.

MADLEŇÁKOVÁ, Lucia. Círky a náboženské společnosti: správněprávní aspekty jejich vzniku a činnosti. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-039-0.

NEŠPOR, Zdeněk R. a Zdeněk VOJTÍŠEK. Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3315-2.

KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky. Třetí vydání. Praha: Libri, 2017. ISBN 978-80-7277-563-7.

SARTORI, Giovanni. The theory of democracy revisited. Chatham: Chatham House Publishers, 1987. ISBN 0-934540-47-0.

SVENSSON, Palle. Teorie demokracie: brněnské přednášky. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1995. ISBN 80-85959-02-X.

dokumenty jednotlivých církví a Bible.

Předběžná náplň práce:

Zdůvodnění výběru práce

Jako téma své práce jsem zvolil prvky zastupitelské demokracie v církvích sdružených v Ekumenické radě církví České republiky. Toto doposud nezmapované téma jsem si vybral, protože v církevním prostředí se pohybuji již řadu let a otázka vztahu církví k politice a demokracii mě velmi zajímá. Církev nejsou obecně demokratickou strukturou, přesto po roce 1918 a vzniku první republiky si mnohé církve osvojily do svých stanov, ústav a organizačních řádů právě prvky zastupitelské demokracie, které používají k výběru církevních představitelů a orgánů. V současnosti registruje ministerstvo kultury 41 církví a náboženských společností. Výběr církví ve své práci jsem se rozhodl zúžit na křesťanské církve sdružené v Ekumenické radě církví České republiky, které mají status členské církve či status přidružené církve. Jedná se o dvanáct subjektů, konkrétně o Apoštolskou církev, Bratrskou jednotu baptistů, Církev bratrskou, Církev československou husitskou, Českobratrskou církev evangelickou, Evangelickou církev augsburského vyznání v ČR, Evangelickou církev metodistickou, Jednotu bratrskou, Pravoslavnou církev, Slezskou církev evangelickou augsburského vyznání, Starokatolickou církev a římskokatolickou církev. Předpokládám, že význam této práce na pomezí politologie a teologických věd bude především v prozkoumání vnitřních politických procesů uvedených církví a míry aplikace zastupitelské demokracie.

Předpokládaný cíl práce

V rámci této práce bych se chtěl zabývat otázkou: Jaké prvky zastupitelské demokracie jsou ve zřízeních českých křesťanských církví sdružených v Ekumenické radě církví? Církev mají obvykle velmi rozvětvenou hierarchii a strukturu a dochází uvnitř nich k výběru představitelů a orgánů. Samotné zřízení je mnohdy velmi komplikované. Zákon č. 3/2002 Sb. konkrétně § 10 odst. 2 ukládá jako podmínku k registraci církve existenci základního dokumentu. Dále v § 10 odst. 3 jsou uvedeny náležitosti, které musí základní dokument obsahovat, mezi nimiž zmiňuje v bodech d) až g) označení statutárního orgánu církve, jeho ustavování a odvolávání, délku funkčního období, organizační strukturu církve a náboženské společnosti, včetně kontrolního orgánu nebo orgánů, jejich složení a působnost a způsob ustavování a odvolávání duchovních. Církev pro své vnitřní fungování dále vydávají ústavy, stanovy, řády a další dokumenty, které specifikují fungování orgánu a výběr členů církve do funkcí. V této práci budu zkoumat, do jaké míry jsou tyto orgány a představitelé vybírány podle zásad zastupitelské demokracie tak, jak ji chápe současná politologie, a jaké prvky zastupitelské demokracie můžeme v těchto procesech sledovat.

Metodologie práce

Metodologií mé práce je komparativní případová studie s kritickou analýzou vybraných případů (prvků) uvedených v základních dokumentech, stanovách, ústavách a organizačních řádech

jednotlivých církví. Tyto prvky podrobím zkoumání a pokusím se zjistit, zda a do jaké míry se shodují se zvolenou definicí zastupitelské demokracie a zda jsou uplatňovány v jejím duchu. V práci budu využívat případové studie a komparovat definici zastupitelské demokracie s jednotlivými vybranými prvky.

Předběžná struktura práce

Titulní strana

Čestné prohlášení

Anotace / abstrakt / souhrn

Obsah

Úvod a církevní historický kontext (Demokratizace církví v Čechách)

Definice zastupitelské demokracie

Co to je zastupitelská demokracie?

Výběr církví

Proč jsem zvolil členské a přidružené církve v ekumenické radě.

Je tento výběr dostatečně reprezentativní? Jsou zastoupeny všechny křesťanské směry?

Vybrané příklady prvků zastupitelské demokracie

Jsou tyto prvky opravdu v souladu s chápáním zastupitelské demokracie?

Sdílí stejný prvek/metodu více církví?

Jak vypadá reálná aplikace tohoto prvku/metody?

Závěr

Shrnutí mých poznatků

Nástin možného rozšíření vzorku církví

Seznam literatury

